

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ
ՎԱԳԻՄԻՐ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ**

ԱՐՑԱԽԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ4

**ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ
ԱՐԵՎ ԲԱԼԱՍԱՆՅԱՆ**

ՍԱՐԳՈՒ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՅՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ
ԻՐԱՎԱՊԱՀ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 10

**ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ
ԼՅՈՒԴԻԿ ԴԱՎԹՅԱՆ**

ՕՏԱՐԵԿԿՐՅԱ ԱՊԱՑՈՒՅՑՆԵՐԻ
ՁԵՌՔ ԲԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ 13

**УГОЛОВНОЕ ПРАВО
СЕРЖИК АВЕТИСЯН**

ПЕРСПЕКТИВЫ НОВОГО
УГОЛОВНОГО КОДЕКСА АРМЕНИИ В КОНТЕКСТЕ
АКСИОЛОГИЧЕСКИХ ПРИОРИТЕТОВ 16

ЭДГАР БОРЯН

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ
КВАЛИФИКАЦИИ УБИЙСТВА,
СОПРЯЖЕННОГО
С РАЗБОЙНЫМ НАПАДЕНИЕМ 30

NADIA RALUCA ILIE

DRAGOS CALIN
L'EXPERIENCE ROUMAINE DE L'EXCEPTION
DE L'INCONSTITUTIONNALITE 34

ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

ՀՀ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ 38

RESUME 56

Վլադիմիր ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ

ԼՂՀ վերաքննիչ դատարանի նախագահ

ԱՐՃԱԽԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

«Salus populi suprema lex»,

«Ժողովրդի բարիքը բարձրագույն օրենքն է»:

ՓԵՏՐՎԱՐ 2012 Ձ (151)

ԴԱՏԱԿԱՆ
ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Գ իտության տվյալները վկայում են, որ մարդկային հասարակությունը գոյություն ունի շուրջ 50.000 տարի, պետությունները՝ 5000, իսկ առաջին սահմանադրությունները՝ արդի իմաստով, որպես պետության հիմնական օրենք, 230 տարուց մի քիչ ավելի: Հայ ժողովուրդը, սկսած ազգերի պատմության արշալույսից, մշտապես բնակվելով իր բնօրրանում՝ Հայկական լեռնաշխարհում, արդեն մ.թ.ա. XV դարում ստեղծել է իր քաղաքական և պետական կազմավորումները, որոնց հենքի վրա ձևավորված հզոր հայկական տիրակալության հյուսիսային սահմանը Կուր գետն է հանդիսացել:

Մեծ Հայքի հյուսիս-արևելյան մաս կազմող Ուտիք և Արցախ ծայրակալ նահանգները (Հայոց Արևելից կողմանք, Խորին աշխարհ Հայոց), որոնք բռնում էին Կուր և Արաքս գետերի միախառնվելու վայրից մինչև Սևանա լճի արևելյան ափերը, Արշակունյաց թագավորության կործանումից հետո (մ.թ. 428թ.) Պարսկաստանի կողմից բռնակցվեցին նորաստեղծ Աղվանից մարզպանությանը: Սակայն հայ ժողովրդի պատմության քառուղիներում բացառիկ տեղ զբաղեցնող վերոնշյալ նահանգները ոչ միայն կուլ չզնացին Աղվանից մարզպանությանը, այլև՝ լեզվով, կրոնով և մշակույթի այլ դրսևորումներով կապված լինելով մայր հայրենիքի հետ, նոր վարչաքաղաքական միջավայրում գերիշխող դիրք գրավեցին Աղվանից երկրի մյուս շրջանների նկատմամբ: Դրա վառ ասպացույցն է, որ Վարդանանց և Վահա-

նանց ազգային-ազատագրական պատերազմներից հետո պատմական Արցախ և Ուտիք նահանգներում ստեղծվեց հայկական իշխանական հարստություն, որի ամենախոշոր ներկայացուցիչը Վաչագան Բարեպաշտ թագավորն էր (484-510թթ.):

Վերջինիս թագավորության օրոք, 5-րդ դարի վերջում Արցախի Աղվեն վայրում (Մարտակերտի շրջանի Մատաղիս գյուղի մոտակայքում) ընդունվել է իրավագիտական մտքի և սահմանադրական մշակույթի մի խոշոր հուշարձան, որը մեզ է հասել 7-րդ դարի հայ անվանի պատմիչ Մովսես Կաղանկատվացու «Պատմություն Աղվանից աշխարհի» գրքի միջոցով, որի առաջին մասի ԻԶ գլուխը կոչվում է «Աղվանից արքա Վաչագանի կանոնական սահմանադրությունը, հաստատված Աղվենում տեղի ունեցած ժողովում»¹:

Անկասկած, նշված փաստաթղթի ընդունման իրավական աղբյուրներ են եղել, Աշտիշատի (354թ.) և Շահապիվանի (444թ.) եկեղեցական ժողովների կողմից ընդունված կանոնական սահմանադրությունները², բայց ուշագրավ պետք է համարել այն, որ մեր երկրամասում ընդունված փաստաթղթի մեջ առաջին անգամ «սահմանադրություն» եզրույթի օգտագործումը, իրավական և քաղաքական առումով փաստաթղթի բովանդակությունը, ընդունման կարգը և եղանակը վկայում են, թե Արցախ աշխարհում որքան խորն էին արմատավորված արդարադատությունը և արդարամտությունը, օրինականությունը և իրավակարգը:

Սահմանադրական իրավունք

Բագրատունյաց թագավորության անկումից հետո Արցախում հայկական կիսանկախ պետական իշխանությունը Խաչենի իշխանության և Խամսայի մելիքությունների անուններով իր գոյությունը պահպանեց մինչև 19-րդ դար: Բավական ծանրակշիռ և համոզիչ փաստեր ու տվյալներ կան հոգուտ այն իրողության, որ միջնադարյան Հայաստանի պատմիչ և առակագիր, օրենսդիր և օրինագետ Մխիթար Գոշը հայոց աշխարհիկ իրավունքի անդրանիկ ժողովածուն՝ «Գատաստանագիրքը», շարադրել է 1184 թվականին Մարտակերտի շրջանի Հաթերք գյուղում, Խաչենի մեծ իշխան Վախթանգի որդակում³: Խաչենի տերը եղել է Մ.Գոշի հովանավորը և բարերարը: Եվ պատահական չէ, որ հայ իրավական մտքի այդ խոշոր հուշարձանի առաջին օրինակներից մեկը Մ.Գոշն ընծայագրով նվիրել է Արցախի իշխանաց իշխան Վախթանգին ու նրա տիկին Արգու-խաթունին՝ ակնարկելով, որ իշխանն անսխալ ուղղությամբ կկիրառի նրա պատվիրանները (Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության մատենադարանի N1237 ձեռագիրը):

Միջինասիական վաչկատուն ցեղերի արշավանքները չկարողացան ընկճել հայ ժողովրդի ազատատենչ ոգին, այն ավելի վառ դրսևորվեց Սյունիքում և Արցախում: 18-րդ դարի 2-րդ կեսին հայ ազգային-ազատագրական շարժման հիմնական ջահակիրներն էին Արցախի մելիքները և Գանձասարի կաթողիկոսները, ովքեր բանակցություններ էին վարում ռուսաց արքունիքի հետ: Իր հերթին ռուսները՝ իրենց տիրապետությունն Անդրկովկասում հաստատելու համար, հայ ժողովրդի ներկայացուցիչներին խոստանում էին վերականգնել հայոց պետականությունն Արցախի և Երևանի խանության սահմաններում: Այդ ժամանակահատվածում հասարակական-քաղաքական առումով կարևոր դեր էր խաղում Հնդկաստանի Մադրաս քաղաքի քաղաքական խմբակը, որտեղ մեծահարուստ հայր և որդի Շահամիրյանների տպարանում հրատարակվեցին քաղաքա-

կան և իրավական մտքի մի շարք խոշոր հուշարձաններ, որոնցից հիշատակելի է «Նոր տետրակ, որ կոչի Յորդորակ» (1772թ.)⁴ և «Որոգայթ փառաց» (1773թ.)⁵ գրքերը: Այդ աշխատություններից մեկական օրինակ անմիջապես ուղարկվեց Արցախի տերերին⁶: «Որոգայթ փառաց»-ի արժեքը հասկանալու համար բավական է հիշել, որ նրա 521 հոդվածներից շուրջ 120-ը վերաբերում է սահմանադրական իրավունքին: Գեռ ավելին, Շահամիր Շահամիրյանը Գանձասարի Հովհաննես կաթողիկոսին 1779թ. հունվարի 15-ին գրած նամակում խորհուրդ էր տալիս ազգի երևելի և խոհեմ ներկայացուցիչների մասնակցությամբ մի հիմնադիր ժողով հրավիրել Արցախ աշխարհում՝ մարդկանց իրավունքների և արդարության կանոնների մի հավաքածու ընդունելու համար: Ըստ Շահամիրյանի՝ այդ կանոնները պետք է լինեն պարտադիր՝ ի շահ հասարակության բարօրության⁷:

Փաստորեն Լուսավորության դարը՝ Վոլտերի, Լոքի, Մոնտեսքյուի, Ռուսոյի և այլոց հանճարեղ գաղափարներով, որոնք դեռևս չէին արմատավորվել եվրոպական առաջավոր երկրներում, արդեն 18-րդ դարի 70-ական թվականներին մուտք էին գործել Արցախի լեռնաստան:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Սիմոն Երևանցին, որը, հայ ժողովրդի համար «վնասակար», «ղիվաշունչ» համարելով, չէր ընդունում այդ գրքերի գաղափարները, իր «Յիշատակարան» աշխատության մեջ նշել է, որ գրքերի իրական հեղինակը «խամսայեցի» Մովսես Բաղրամյանն է, որին անձամբ ճանաչելով՝ բանադրել (նզովել) է⁸: Վերջինս, հանդիսանալով ազգային-ազատագրական շարժման հայտնի գործիչ և լուսավորության գաղափարախոս, Արցախից Հնդկաստան էր տարել իր լեռնաշխարհի մարդկանց ազատատենչ ոգին և այն արտացոլել այդ երկու նշանավոր փաստաթղթերում: Իհարկե, աշխատությունները «խամսայեցու» կողմից գրելու առումով իրավացի է կաթողիկոս Սիմոն

Սահմանադրական իրավունք

Երևանցին, քանի որ կշեռքի և կշռաքարերի տեր մարդը, ինչպիսին ակնավաճառ Շ.Շահամիրյանն էր, չէր կարող նման մտքեր շարադրել: Միևնույն ժամանակ Կաթողիկոս Ս. Երևանցին այլ կերպ չէր կարող գրել, որովհետև հիշյալ գրքերը սասանում էին նրա հոգևոր իշխանապետությունը:

Շ.Շահամիրյանի քաղաքական խմբակի ջանքերով, որպես «Նոր տեսարակ»-ի և «Որոգայթ փառացի»-ի հավելված, լույս տեսավ նաև Հայաստանի աշխարհագրական քարտեզը՝ «Աշխարհացոյց Հայաստանեայց»-ը (1778թ.): Քարտեզի օրինակները ևս ուղարկվեցին Արցախի մեյիքներին: Քարտեզի պատճենը հետագայում՝ 1816թ., ռուսերեն և պարսկերեն լեզուներով թարգմանել ու Ռուսաստանի Ալեքսանդր 1-ին թագավորին է նվիրաբերել դարաբաղցի ազնվական Ավետիս Մամիկոնյանը⁹: «Որոգայթ փառաց»-ը, որի առաջին մասը շարադրվեց 1773թ., այսինքն՝ ԱՄՆ 1787թ. Սահմանադրությունից առաջ, ապագա անկախ Հայաստանի համար նախատեսվող Սահմանադրության նախագիծն էր: Եվ հատկանշական է, որ ըստ Սահմանադրության նախագծի՝ անկախ Հայաստանի միջուկը պետք է լիներ Արցախի հինգ մեյիքությունների տարածքը, որտեղ պետության բարձրագույն մարմնի՝ Հայոց տան (պառլամենտ) հիմնադիր նիստում հաստատվելու էր բուն Սահմանադրությունը: Սակայն հայ ժողովրդին չհաջողվեց վերականգնել իր պետականությունը և նրա պատմական տարածքների արևելյան մասը 19-րդ դարի սկզբում արդեն գտնվում էր ռուսական կայսրության կազմում: Մեկ դար հետո հայ ժողովրդին հաջողվեց իր պատմական հայրենիքի մի շատ փոքր հատվածում վերականգնել իր անկախ պետականությունը, բայց այն գոյություն ունեցավ ընդամենը երկուսուկես տարի, որից հետո, ինչպես Հայաստանի առաջին հանրապետությունում, այնպես էլ Արցախում հաստատվեցին խորհրդային կարգեր: Նոր պայմաններում բուն հայկական հողերը Խորհրդային Ռուսաս-

տանի համար հարմար միջոց էին բուշևիզմի հեղափոխական կրակն Արևելքի ժողովուրդների մեջ տարածելու համար: Ուստի հանուն դասակարգային շահերի՝ հայ ժողովրդի պատմական հայրենիքն անդամահատվեց Թուրքիայի և Ադրբեջանի միջև, իսկ նրա մի փոքրիկ մասում և Արցախում հաստատվեց խորհրդային իշխանություն:

Այսպես, Բուշևիզմի Ռուսաստանի, բուշևիզմ խաղացող Քեմալական Թուրքիայի և Խորհրդային Ադրբեջանի քաղաքական սիրախաղերի արդյունքում ՌԿ(Բ)Կ Կովկասյան բյուրոյի հակաօրինական և նորմատիվ ակտի ուժ չունեցող 1921թ. հուլիսի 5-ի կուսակցական որոշմամբ Լեռնային Ղարաբաղը մտցվեց Խորհրդային Ադրբեջանի կազմ՝ նրան տրամադրելով մարզային ինքնավարության կարգավիճակ:

Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի վերաբերյալ որևէ փաստաթուղթ ունենալու հարցը բազմիցս քննարկվել է Խորհրդային Ադրբեջանի կուսակցական և պետական մարմիններում: Վերջնական արդյունքում՝ Ադրբեջանի Կոմկուսի Կենտկոմի նախագահությունը 1924թ. հուլիսի 1-ին ստեղծեց հանձնաժողով՝ Լեռնային Ղարաբաղի մասին Կանոնադրություն մշակելու համար: Հանձնաժողովի նախագահ նշանակվեց Խորհրդային Ադրբեջանի ներքին գործերի ժողկոմ և Արտակարգ հանձնաժողովի նախագահ Մ. Բաղիրովը, անդամներ՝ Թ.Ալիևը և մարզի գործադիր իշխանության ղեկավար Ա.Կարակոզովը¹⁰: Հանձնաժողովի կողմից մշակված «Ինքնավար Մարզի Սահմանադրության նախագիծ» փաստաթուղթը քննարկվեց Ադրբեջանի ԿԿ նախագահության 03.07.1924թ. նիստում և արժանացավ հավանության: Միաժամանակ առաջարկվեց Ադրբեջանի Կենտգործկոմի նախագահությանը՝ Սահմանադրության նախագիծը շտապ բերել «խորհրդային տեսքի» ու հրապարակել թուրքերեն, հայերեն և ռուսերեն լեզուներով¹¹: Սահմանադրությունը

հայերեն և արաբատառ թուրքերեն լեզուներով առաջին անգամ հրապարակվեց Բաքվում հայերեն լեզվով լույս տեսնող Ադրկոմկուսի ԿԿ օրգան «Կոմունիստ» թերթի 1924թ. հուլիսի 6-ի համարում¹²: Նույն օրը Բաքվի ռուսալեզու «Բակինսկի ռաբոչի» թերթը շնորհավորեց Ղարաբաղի գյուղացիությանը՝ «հուլիսի 6-ի» կապակցությամբ¹³: Սահմանադրությունը «Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթում արտատպվեց 1924թ. հուլիսի 24-ի համարում:

Խորհրդային իրավագիտությունը Սահմանադրության ներքո նկատի էր ունենում պետության հիմնական օրենքը, որն արտահայտում էր տիրապետող դասակարգի շահերը և հասարակության մեջ դասակարգային ուժերի հարաբերակցությունը:

Ժամանակակից գիտությունը Սահմանադրությունը բնորոշում է ոչ միայն որպես իրավական, այլև քաղաքական և գաղափարախոսական փաստաթուղթ, որը, օժտված լինելով բարձրագույն իրավաբանական ուժով, կարգավորում է պետական և հասարակական կյանքի հիմունքները, անձի իրավական կարգավիճակը, ամրապնդում հասարակության մեջ ուժերի հարաբերակցությունը, նրանց պայքարն ու համագործակցությունը և խտացված ձևով արտացոլում հասարակության մեջ տիրապետող կամ ղեկավար ուժերի սոցիալ-քաղաքական ուսմունքն ու աշխարհայացքը:

Իհարկե, սահմանադրական մշակույթի տեսակետից Արցախի համար Բաքվում գրված «Սահմանադրությունը» հեռու էր իրական Սահմանադրությունից, բայց քանի որ այն պետք է ամրագրեր ինքնավար մարզի՝ որպես ԽՍՀՄ ժողովուրդների սոցիալիստական ազգային պետականության ձևերից մեկի իրավական կարգավիճակը, ուստի մոտ 9 տասնամյակների հեռավորությունից ավելորդ չէ մի քանի խոսքով անդրադառնալ մեր երկրամասին «շնորհված» փաստաթղթի էությանը և բնորոշ գծերին՝ չվիճարկելով, որ ժամա-

նակի հեռվից շատ հարցեր խոշորացնող ակնոցով են երևում:

Սահմանադրությունը կազմված էր նախաբանից (պրեամբուլա) և չորս բաժնից՝ 1.ընդհանուր հիմունքներ, 2. Ինքնավար Լեռնային Ղարաբաղի տարածությունը, 3.կենտրոնական իշխանության կազմակերպումը, 4. իշխանության կազմակերպումը տեղերում:

Նախաբանում նշվում էր. «Համաձայն Ադրբեջանի Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի նախագահության որոշման, ընդամին հայտարարվում է «Ինքնավար Շրջան Լեռնային Ղարաբաղի Սահմանադրությունը»: Ստորագրված էր՝ Ադրկենտգործկոմի նախագահի տեղակալ՝ Բ.Կասումով:

Այստեղ զավեշտային այն է, որ Սահմանադրության համաձայն՝ Լեռնային Ղարաբաղին տրվում էր ոչ թե «մարզի», այլ «շրջանի» կարգավիճակ և որ Սահմանադրությունը հայտարարվում էր Ադրկենտգործկոմի նախագահության որոշման համաձայն: Ահա այսպես էր Ադրկենտգործկոմը կատարում Ադրկոմկուսի Կենտկոմի ցուցումը՝ «շտապ խորհրդային տեսքի» բերելով ինքնավար մարզի Սահմանադրության նախագիծը: Քաղաքական ինքնավարության ենթատեքստում Խորհրդային Միության շինարարությանը խորթ էր «ինքնավար շրջան» ձևը, նույնիսկ նրա ստորին օղակը կոչվում էր «ինքնավար օկրուգ»: Մակայն Բաքվի իշխանությունները, անտեսելով ինչպես Կովբյուրոյի, այնպես էլ իրենց կողմից ընդունված որոշումները, ի սկզբանե հաստատական էին ինքնավար մարզը լուծարելու հարցում:

Սահմանադրության առաջին բաժինը բաղկացած է երեք հոդվածից: Առաջին հոդվածն արձանագրում է, որ Ինքնավար Լեռնային Ղարաբաղը կազմում է Խորհրդային Ադրբեջանի «մի բաղկացուցիչ մասը», իսկ համաձայն երկրորդ հոդվածի՝ «ամբողջ գործավարությունը, դատավարությունը և ուսուցումը դպրոցներում Ինքնավար Լեռնային Ղարաբաղում կատար-

Սահմանադրական իրավունք

վում է մայրենի լեզվով»: Շատ առեղծվածային է «մայրենի լեզու» հասկացությունը: Գոնե ինքնավար մարզ կազմավորելու մասին Ադրկենտոգործկոմի դեկրետում նշված էին «հայ-մուսուլմանական», «հայերի և մուսուլմանների», «Լեռնային Ղարաբաղի հայկական մաս» բառակապակցությունները, որից հասկանալի է, որ բառի առաջին մասը վերաբերում է հազարամյակների խորքից եկող երկրի բնիկ տերերին՝ հայ էթնոսին, իսկ մուսուլման բառը կոնկրետ ազգ կամ ազգություն չի ենթադրում, այլ միայն իսլամի հետևորդներ է նշանակում: Միգուցե Ադրբեջանի Կենտրոնական մուսուլմանական էր տվել իր իսկ կողմից 1923թ. հուլիսի 7-ին ընդունված «Հիմնարկությունների սահմանադրական մասին» որոշումը, որի համաձայն՝ Խորհրդային Ադրբեջանի հիմնարկ-ձեռնարկություններում և կազմակերպություններում գործավարությունը պետք է տարվի թուրքերեն, իսկ Լեռնային Ղարաբաղում՝ հայերեն լեզվով¹⁴: Երրորդ հոդվածն ամրագրում էր, որ Լեռնային Ղարաբաղը մասնակցում է Խորհրդային Ադրբեջանի «հանրապետական բոլոր մարմիններում համեմատական չափի սկզբունքով»: Իրավական տեսակետից սա մեծ կռվան է և նշանակում է, որ Ադրբեջանի պետական իշխանության կողմնորոգ մեկն էլ Արցախի հայ ժողովուրդն է:

Սահմանադրության երկրորդ բաժնից նկատելի է, որ Լեռնային Ղարաբաղի տարածքը ստեղծվում էր Շուշիի, Ջիվանշիրի, Կարյազինոյի և Դուբաթլուի գավառների՝ Սահմանադրության մեջ նշված բնակավայրերից: Վոյյունտարիզմի տեսակետից նախադեպը չունեցող այս ահավոր սահմանադրական նորմը հիմք հանդիսացավ, որպեսզի Բաքվի իշխանությունները որոշեն մարզի սահմանները: Եվ որոշեցին այնպես, որ 11.5 հազար քառ. կմ տարածք ունեցող պատմական Արցախի նահանգից թողնվեց 4.4 հազար քառ. կմ: Մարզից կտրեցին դաշտային բերրի հողերը, Հյուսիսային Արցախը՝ շփման ոչ մի կետ չթողնելով Մայր Հայրենիքի հետ: Ահա ինչպես էին որոշում մարզի սահմանները: Արցա-

խի և Սյունիքի նախադուռը հանդիսացող պատմական Գիհուտ (արաբերեն՝ Հարար) գյուղը, որը միջնադարում Հայաստանի համար Սպարտայի դերն էր կատարում, Հաղուքի շրջանից կտրեցին և հանձնեցին քրդաբնակ Լաշինի շրջանին: Գյուղը հայաթափելուց հետո այն կոչեցին «Ինքնավար Մարզի Սահմանադրության նախագծի» ղեկավար, հետագայում Ադր.ԽՍՀ Կոմկուսի ԿԿ առաջին քարտուղար Միր Ջաֆար Բաղիրովի անունով՝ Ջաֆարաբադ (1954թ-ից՝ Յուխարը Փարաջան): Գյուղը 1992թ. ազատագրվելուց հետո վերստին ստացավ իր նախկին Հարար անունը: Հատկանշական է, որ համարյա բոլոր պատմական հայկական բնակավայրերը Սահմանադրության մեջ նշվել են թուրքացված բառերով կամ էլ հարմարեցվել են թուրքական լեզվի հնչյունաբանությանը: Օրինակ՝ Խասկը դարձրել են Սարը-Քեշիշ, Քոասնին՝ Դաղդաղան, Վաղուհասը՝ Դուզլու, Ննզին՝ Ջամետաթ, Զյուրաթաղը՝ Դուրուզչի և այլն: Փաստորեն, բնակավայրերն այնպես են անվանափոխված, որպեսզի Ղարաբաղին անձանոթ մարդու մոտ տպավորություն ստեղծվի, որ դրանք բոլորն էլ թուրքական ծագում ունեն: Ակամայից հիշում ես Վ.Հյուգոյի՝ «Այստեղով թուրքն է անցել» իմաստուն խոսքերը:

Սահմանադրության երրորդ և չորրորդ բաժինները նվիրված են կենտրոնական և տեղական իշխանության կազմակերպման, կառուցվածքի և լիազորությունների հարցերին: Նշված բաժինները փաստում են, որ Լեռնային Ղարաբաղում իշխանությունը պատկանում է Խորհուրդների համագումարին, Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեին և տեղական խորհուրդներին: Երկրամասում իշխանության բարձրագույն մարմին էր Խորհուրդների համագումարը, որը հրավիրվում էր ոչ պակաս, քան տարին մեկ անգամ: Համագումարների միջև ընկած ժամանակաշրջանում իշխանությունը լիովին անցնում էր Խորհուրդների Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեին: Այնուհետև նշվում էր, որ իշխանության

այդ երկու մարմինների որոշումները կյանքի կոչելու համար Կենտգործկոմն ընտրում էր Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհուրդ՝ օժտելով Կենտգործկոմի նախագահության իրավունքներով: Կենտգործկոմի նախագահը միաժամանակ նաև Ժողովուրդի նախագահն էր:

Ինքնավար շրջանի կառավարության առաջին բաժինները վարելու համար Սահմանադրությամբ սահմանվել է 10 ժողովրդական կոմիսարիատ՝ արդարադատության, լուսավորության, աշխատանքի, ներքին գործերի և այլն: Հատկանշական է, որ ներքին գործերի, արդարադատության, լուսավորության, առողջապահության և երկրագործության կոմիսարիատները նշանակվել են Ղարաբաղի Կենտգործկոմի կողմից և պատասխանատու էին նրա առաջ, իսկ զինվորական կոմիսարը, աշխատանքի, ֆինանսների և բանվորագյուղացիական տեսչության լիազորները նշանակվել են Խորհրդային Ադրբեջանի համապատասխան կոմիսարիատների կամ լիազորների կողմից՝ Ղարաբաղի Ժողկոմ-խորհի համաձայնությամբ:

Սահմանադրության մեջ որևէ խոսք

չկա դատարանների և դատախազության մասին, այնինչ առանձին հոդվածով շեշտվում էր, որ կռիվը հակահեղափոխության դեմ մնում է Խորհրդային Ադրբեջանի Չեկայի մարմինների իրավասության ներքո: Սահմանադրությունից դուրս է մնացել նաև «Ինքնավար Մարզ Լեռնային Ղարաբաղի» կազմավորելու մասին Ադրկենտգործկոմի 1923թ. հուլիսի 7-ի հռչակագրի այն դրույթը, որի համաձայն՝ Ինքնավար Մարզի «բոլոր արտավայրերը, անտառները, այգիները և հողի ու ջրի փաստական տնօրինությունը պահպանվում է ներկայիս տերերի ձեռքում»¹⁵:

Սահմանադրության չորրորդ բաժնում նշվում էր, որ տեղական իշխանության մարմիններ են համարվում բանվորների, գյուղացիների և կարմիրբանակայինների ներկայացուցիչների գյուղական և քաղաքային խորհուրդները և նրանցից ընտրված գործադիր կոմիտեները, զավառական ու գյուղական համագումարները և նրանց կողմից ընտրված գործադիր կոմիտեներն ու նրանց նախագահությունները:

Շարունակելի

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՂՔՅՈՒՐՆԵՐ

1. **Մովսես Կաղանկատվացի** Պատմություն Աղվանից աշխարհի, Երևան, 1969թ., էջ 65-69:
2. **Ռուբեն Ավագյան** Հայ իրավական մտքի գանձարան, Երևան, 2001թ., հատոր 1, էջ 106-109, 120-130:
3. **Մյսիքար Գռչ** Գիրք դատաստանի, Ա խմբագրութիին, աշխատասիրությամբ Խոսրով Թորոսյանի, Երևան, 1975թ., էջ 25: **Կիրակոս Գանձակեցի** Հայոց Պատմություն, Երևան, 1982թ., էջ 152: **Բագրատ Ուրուբաբյան** Խաչենի իշխանությունը X-XVI դարերում, Երևան, 1975թ., էջ 146-147:
4. Նոր տեսրակ, որ կոչվի Յորդորակ, Երևան, 1991թ.:
5. **Ռուբեն Ավագյան** Հայ իրավական մտքի գանձարան, Երևան, 2002թ., հատոր 2, էջ 5-20:
6. Գիվան հայոց պատմության, գիրք Ը, Թիֆլիս, 1908թ., էջ 413:
7. **Լեռ** Երկերի ժողովածու, հատոր 3, Երևան,

- 1973, էջ 317-320:
8. Նույն տեղում, էջ 312-313, 321-326, 535-536:
9. **Գրիգորյան Վ.** Շահամիր Շահամիրյանի «Աշխարհացոյց Հայաստանեայց»-ը, «Բանբեր Մատենադարանի», հատոր 6, Երևան 1962թ., էջ 353-360:
10. Партийный архив института истории и партии при ЦК КП Азербайджана, филиал института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС (в дальнейшем — ПААФ ИМЛ). Ф 1, ОП 74, Д. 137, л. 96.
11. ПААФ ИМЛ Ф 1 ОП 74, Д. 137, л. 98.
12. «Կոմունիստ» (հայերեն) թերթ, 6 հուլիսի, 1924թ.:
13. «Բակինսկի ռաբոչի» թերթ, 6 հուլիսի, 1924թ.:
14. Նույնի 21 օգոստոսի, 1923թ.:
15. Նույնի 9 հուլիսի, 1923թ.:

ՓԵՏՎԱՐ 2012 2 (161)

ՊԱՏԱԿԱՆ Իշխանություն

Արեգ ԲԱԼԱՍԱՆՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի
և իրավունքի ինստիտուտի ասպիրանտ

ՄԱՐԴՈՒ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՅՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԱՃԱՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԻՐԱՎԱՊԱՀ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատության խախտման փաստերն իրավապահ մարմինների գործունեությունում չեն մնում ստվերում և անընդհատ լուսավորվում են ՋԼՄ-ների կողմից: Այդ պատճառով իրավապահ մարմինների գործունեությունը մարդու և քաղաքացու իրավունքների և ազատության ապահովման համակարգում, ինչպես նաև կատարելագործման խնդիրները մշտապես գտնվում են հայկական հասարակության ուշադրության կենտրոնում:

Մենք մեր հերթին կհետազոտենք ուսումնասիրվող համակարգի գործունեության արդյունավետության բարելավման գոյություն ունեցող հիմնական ուղիներից, մեր կարծիքով, ամենակատուալը՝ միջոցառումների կոմպլեքսի անցկացում՝ ուղղված իրավապահ մարմինների համակարգի կազմակերպչական կառուցվածքի օպտիմալացմանը, ելնելով նրանց գործառութային նշանակությունից դիտարկվող համակարգում:

Պետք չէ մոռանալ, որ օրինականության խախտումների պատճառները և, որպես արդյունք, անձի իրավական դրության սկզբունքների խախտումը, հիմնականում կապված են ոչ միայն օրենսդրական ակտերի անկատարության հետ, քանի որ տվ-

յալ ակտերը, լինելով նույնիսկ կատարյալ, կարող են գոյություն ունենալ միայն թղթի վրա, այլ իրավապահ մարմինների գործունեության կազմակերպչական, նյութական գործոնների, ինչպես նաև քաղաքացիների և պաշտոնատար անձանց ոչ բավականաչափ բարձր իրավագիտակցության մակարդակի հետ:

Ուսումնասիրվող ոլորտում անհրաժեշտ է դիտարկել իրավապահ մարմինների ծառայության պայմանների կատարելագործման, տեխնիկական զինվածության և ֆինանսավորման խնդիրները: Դրա համար, ինչպես մեզ թվում է, անհրաժեշտ է.

1. Ապահովել իրավապահ մարմիններին նորագույն տեխնիկայով, կայունացնել ֆինանսական դրությունը, ինչն անկասկած կնպաստի նրանց արդյունավետության բարձրացմանը մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատության ապահովման ոլորտում: Գործնական գործունեության մեջ տեխնիկական միջոցների (համակարգչավորում, ավտոմատացված տվյալների բազայի ստեղծում) ներգրավումը թույլ է տալիս օպերատիվ և որակավորված արձագանքել յուրաքանչյուր իրավախախտմանը: Թղթաբանության լիկվիդացումը կազատի ծառայողական ժամանակի ավելի քան 80% բնակչության շրջանում աշխատելու և տարածքի սպասարկման համար: Բավականաչափ բարձր նյութական ապահովվածությունը թույլ կտա պահել արժեքավոր կադրերին, իսկ, իր հերթին, հասարակությունը կկարողանա պահան-

ՓԵՏՐՎԱՐ 2012 2 (151)

ՊԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

ջել իրավապահ մարմինների աշխատակիցներից իրենց պարտականությունների անթերի կատարում:

2. Ներմուծել հասարակության կողմից օրինականության պահպանմանն ուղղված պաշտոնատար անձանց գործողությունների ստուգման համակարգը: Այդ սկզբունքային պահանջը դրված է օրինականության պահպանման «Պաշտոնատար անձանց վարքի» օրենսգրքում ընդունված 1979թ. դեկտեմբերի 17-ին, որը վկայում է այն մասին, որ քրեական դատավարության համակարգի բոլոր հաստատությունները, յուրաքանչյուր մարմինը պետք է ներկայացնի բոլոր մանրամասները հասարակությանը և հաշվետու լինի նրան: Նման փորձն արդեն ձևավորվում է շատ արտասահմանյան երկրներում: Օրինակ՝ Կանադայում 1984թ. ընդունվել է «Տորոնտոյի ոստիկանության վրա բողոքների դիտարկման մասին», «Մոնիտորա նահանգի գործունեության իրավախախտումների նկատմամբ վերահսկողության մասին» օրենքները: ԱՄՆ-ում յուրաքանչյուր նահանգի ոստիկանությունում գոյություն ունի կարգադրությունների և կանոնների ցուցակ, որտեղ մանրամասն նկարագրված են այդ արարողակարգերը և հասարակության կողմից վերահսկողության կարգը: Պաշտոնյայի կողմից օրինականության խախտման ժամանակ (խոսքը գնում է ոչ հանցագործության մասին) ստուգումն իրականացնում է հենց ոստիկանությունը՝ հասարակական հանձնաժողովների պարտադիր մասնակցությամբ, որոնք ստեղծվում են ոստիկանության մարմինների գտնվելու վայրի բնակչության կողմից: Այդ հանձնաժողովների լիազորությունների մեջ մտնում է բնակչության բողոքների դիտարկումը ոստիկանության առանձին աշխատակիցների, կամ ընդհանուր մարմնի գործողությունների նկատմամբ. «Նման կարգը ողջունվում է նաև ոստիկանության ղեկավարության կողմից, քանի որ հասարակական խորհուրդները և հանձնաժողովները հանդես են գալիս յուրահատուկ «քափարգել» ոստիկանական վարչության և բնակչության միջև՝ թույլ տալով որոշակի ձևով մեղմացնել լարվածությունը, նշանակալի չափով զինաթափել ղեկավարությունը, կադրային և քննչական ապարատները և, գլխավորը, նպաստել բնակչության հետ փոխհարաբերությունների ամրացմանը»:

Նման փորձի ներմուծումը թույլ կտար իրավապահ մարմիններին դառնալ հասարակությանը ենթակա, կնպաստեր պաշտոնյաների շրջանում հանցագործությունների դեպքերի արմատախիլ անելուն:

3. Բարելավել քաղաքացիների ընդունելության պայմանները (օրինակ՝ հատուկ սենյակների հատկացում, կահավորանքի ստեղծումը, որը կտրամադրեր անկեղծ խոսակցությանը, հոգեբանի ներգրավմամբ, որն աշխատում է իրավապահ մարմինների աշխատակիցների հետ), ստեղծել այնպիսի միջավայր, որի դեպքում քաղաքացիները համոզված կլինեն բողոքների արդարացի լուծման մեջ և չեն վախենա հետապնդումներից պաշտոնատար անձանց հասցեին քննադատման համար. կատարելագործել իրավական մեխանիզմը, դատավարական նորմերը, որոնք ապահովում են բողոքի դիտարկումը. բողոքների քննման կարգի և ժամկետների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն, կատարողների խրախուսումը բողոքների լուծման պարտականությունների բարեխիղճ կատարման դեպքում և այլն:

Անհրաժեշտ է նաև մեծ ուշադրություն հատկացնել տեղեկատվական նյութերի պատրաստմանը մամուլի և հեռուստատեսության համար, որոնք պարտադիր պետք է պատրաստված լինեն բարձր մասնագիտական մակարդակով: Պետական հեռուստալիքներում անհրաժեշտ է կարգավորել ամենշաբաթյա տեղեկատվավերլուծական ծրագրերի թողարկումը, որոնք նվիրված կլինեն, ոչ միայն հանցագործությունների բացահայտմանը և հանցագործության մանրամասների ցուցադրմանը հասարակությանը, այլ իրավապաշտպան գործունեության խնդրին: Այդ դեպքում երկրի բնակչությունը հնարավորություն կունենար առաջին ձեռքերից ստանալ

Պետութեան եւ իրավունքի տեսութիւն

առավել ամբողջական և օբյեկտիվ տեղեկատվություն հանցագործության դրության և դրա դեմ պայքարի միջոցառումների մասին, որտեղ բանավեճերի, հաշվետվությունների և իրավապահ մարմինների դեկլարանտների ելույթների հետ միասին, ինչպես դա ընդունված է քաղաքակիրթ երկրներում կներկայացվեն նաև «հասարակության ներկայացուցիչների, զանգվածային լրատվության միջոցների, կրիմինալիստական խնդիրների մասնագետների և ուսումնասիրողների անկախ փորձագիտական գնահատականները»:

Այդ միջոցառումները, ենթադրում ենք, կխթանեին համապատասխան հասարակական կարծիքների ձևավորման գործընթացը ոչ միայն սուբյեկտիվ քրեական քաղաքականության շահերից ելնելով, այլ նաև բնակչության լայն շերտերի շահերից, ինչը թույլ կտար բարձրացնել բնակչության և զանգվածային լրատվության միջոցների վստահությունը իրավապահ մարմինների նկատմամբ, կփոխեր նրանց սոցիալական ազդեցության որակը, կնպաստեր բնակչության և իրավունքի կիրառողների իրավական մշակույթի մակարդակի բարձրացմանը:

Օրինականության խախտման, իրավապահ մարմինների աշխատակիցների շրջանում հանցավորության փաստերն ամենատերտ ձևով կապված են ցածր մասնագիտական մշակույթի հետ, ինչպես նաև իրավապահ մարմինների աշխատակիցների իրավագիտակցության հետ, ինչն իր հերթին տանում է իրավապահ մարմինների աշխատակիցների ծառայողական գործունեության մասնագիտական դեֆորմացիայի ի հայտ գալուն: Իսկ չէ որ նրանց վրա է դրված մարդու և քաղաքացու իրավունքների և ազատության պաշտպանության և պահպանման պատասխանատու խնդիրը: Մարդու և քաղաքացու իրավունքների ապահովման երաշխիք կարող է լինել միայն աշխատակիցը, որն ունի բարձր մասնագիտական գիտելիքներ: Այդ իսկ պատճառով, ինչպես մենք ենթադրում ենք, անհրաժեշտ է.

- անընդհատ անցկացնել իրավապահ

մարմինների անձնակազմի հետ բացառական աշխատանքներ կապված նրանց իրավապաշտպան պարտականությունների հետ, ինչպես նաև մշակել և ներմուծել իրավապահ մարմինների աշխատակիցների պրակտիկայի մեջ Պատվի օրենսգրքի իրականացման մեխանիզմները.

- մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատության վերաբերյալ միջազգային նորմերի քարոզչության և ուսումնասիրման նպատակով ապահովել իրավապահ մարմինների անձնակազմին համապատասխան տեղեկատվությամբ և ուսումնական նյութով. հրատարակել կալանավորվածի, ձերբակալվածի և այլնի իրավունքների մասին նշումներ իրավապահ մարմինների տարբեր բաժանմունքների աշխատակիցների համար.

- իրականացնել իրավապահ մարմինների աշխատակիցների կողմից տարբեր կատեգորիաների քաղաքացիների գիտելիքների պարբերաբար ստուգումներ՝ կապված իրենց իրավունքների և ազատությունների հետ, որոնց հետ վերը նշված աշխատակիցները մտնում են իրավահարաբերությունների մեջ:

Ներկայումս իրավապահ մարմինների և հասարակության փոխներգործության և առավել ևս փոխվստահության խնդիրը, մեր կարծիքով, ավելի ամրապնդելու կարիք ունի, առավելապես այն ժամանակ, երբ մեր երկրում աճում է հանցագործությունների թիվը: Առանց սոցիալական համագործակցության, մասնավորապես՝ հասարակության օրինապաշտ շերտերի հետ, այդ խնդրի լուծումն անհրազորձելի է թվում:

Մեր կողմից իրավապահ մարմինների աշխատակիցների շրջանում կատարված հարցումների արդյունքում պարզ է դառնում, որ մարդու և քաղաքացու իրավունքների և ազատությունների ապահովման մակարդակի բարձրացումը, հնարավոր է, նախ և առաջ, իրավապահ մարմինների աշխատակիցների մասնագիտական մակարդակը բարձրացնելու միջոցով:

*Իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,
միջազգային այցելու հետազոտող,
Լոզանի համալսարանի քրեական գիտությունների
և իրավագիտության ֆակուլտետ (Լոզան, Շվեյցարիա)*

ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՊԱՅՈՒՅՅՆԵՐԻ ՁԵՌՔ ԲԵՐՈՒՄԸ ԵՎ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ

1. Քրեական գործերով օտարերկրյա ապացույցների ձեռք բերման և թույլատրելիության գործող ընթացակարգերը Եվրոպական միությունում

Եվրոպական միությունում (ԵՄ) քրեական գործերով միջազգային համագործակցությունը՝ ուղղված մեկ անդամ պետության կողմից մեկ այլ անդամ պետությունում գտնվող օտարերկրյա (միջասահմանային) ապացույցների (այսուհետ՝ ապացույցներ) ձեռք բերմանը, իրականացվում է երկու հիմնական ընթացակարգերով (ռեժիմներով)՝ փոխադարձ միջազգային իրավական օգնության և փոխադարձ ճանաչման սկզբունքի վրա հիմնված համագործակցության:

Առաջինը քրեական գործերով միջազգային փոխադարձ իրավական օգնության ավանդական ռեժիմն է, որը կարգավորվում է՝ Եվրախորհրդի 1959թ. «Քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին» եվրոպական կոնվենցիայով (ԵԽ կոնվենցիա), դրա 1978թ. 1-ին և 2001թ. 2-րդ արձանագրություններով, 1990թ. «Շենգենյան համաձայնագրի կատարման մասին», ինչպես նաև 2000թ. «Անդամ պետությունների միջև քրեական գործերով փոխադարձ օգնության մասին» ԵՄ կոնվենցիաներով (2000թ. ԵՄ կոնվենցիա) և վերջինիս 2001թ. լրացուցիչ արձանագրությամբ:

Փոխադարձ իրավական օգնության ռեժիմի պարագայում որոշակի ապացույց-

ներ ձեռք բերելու վերաբերյալ հարցում¹ ուղարկող պետության իրավասու մարմնի (այսուհետ՝ հայցող պետություն) հարցման հիման վրա հարցումը կատարող պետության իրավասու մարմինը (այսուհետ՝ կատարող պետություն) իրականացնում է հայցվող ապացույցների ձեռք բերմանն ուղղված որոշակի միջոցառումներ՝ վերը նշված փաստաթղթերով նախատեսված միջոցների գործադրմամբ: Ձեռք բերված ապացույցները փոխանցվում են հայցող պետությանը՝ իր տարածքում իրականացվող քրեական գործով վարույթի ընթացքում օգտագործելու համար: Փոխադարձ օգնության ավանդական ռեժիմի հիմնական հատկանիշն այն է, որ ապացույցների ձեռք բերումը, որպես կանոն, իրականացվում են կատարող պետության իրավունքին համապատասխան: Բացի այդ, նշված ռեժիմում ապացույցների թույլատրելիության վերաբերյալ դրույթներ չեն նախատեսվում: Այն որոշվում է հայցող պետության ազգային իրավունքով: Մի շարք այլ հատկանիշներից բացի, կատարող պետությունն իրավունք ունի որոշակի հիմքերի առկայության դեպքում, որոնք բավականին ընդարձակ են, հրաժարվել հարցումը կատարելուց:²

Սկսած 20-րդ դարի 90-ական թվականներից՝ ԵՄ իրավաբաղադրական զարգացումներն ակնհայտորեն վկայում են վերջինիս ընդգծված կողմնորոշումը քրեական գործերով միջազգային օգնության ավան-

Միջազգային իրավունք

դական գործիքները փոխարինելու փոխադարձ ճանաչման (ՓՃ) սկզբունքի վրա հիմնված համագործակցության ժամանակակից մեխանիզմով: Կարելի է ասել, որ քրեական գործերով «միջազգային իրավական օգնություն» տերմինին փոխարինելու է գալիս «ՓՃ սկզբունքի վրա հիմնված միջազգային համագործակցություն» տերմինը: Նշված զարգացումները սկիզբ են առնում դեռևս ԵՄ 1999թ. Տամպերի խորհրդից, որտեղ ՓՃ սկզբունքն ընդունվեց որպես ԵՄ-ում քրեական գործերով միջազգային համագործակցության հիմնական անկյունաքարը:³ Սահմանվեց նաև, որ ՓՃ սկզբունքը պետք է հանդիսանա ապացույցների ձեռք բերման ու դրանց թույլատրելիության որոշման առանցքային չափանիշը:⁴ Տամպերի հետևություններն ամրագրվեցին նաև ԵՄ հետագա փաստաթղթերում: ԵՄ 2009թ. Ստոկհոլմի Գործողությունների ծրագրում, մասնավորապես, առանձնացվեց «միջազգային ապացույցների ձեռք բերման բազմակողմանի համակարգի ստեղծումը՝ հիմնված փոխադարձ ճանաչման սկզբունքի վրա»: ՓՃ սկզբունքն ի վերջո ամրագրվեց նաև ԵՄ 2007թ. Լիսաբոնի պայմանագրում:

Ապացուցման բնագավառում ՓՃ ճանաչման սկզբունքի իրավական կարգավորման ուղղված առաջին փաստաթուղթը հանդիսացավ 2008թ. ԵՄ Խորհրդի Շրջանակային որոշումը՝ «Եվրոպական ապացույցի երաշխավորության մասին՝ փաստաթղթեր, օբյեկտներ և տվյալներ ձեռք բերելու նպատակով՝ քրեական գործերով վարույթի ընթացքում օգտագործելու համար»⁵ (այսուհետ՝ ՇՈ), ըստ որի 1-ին հոդվածի՝ կողմերը պարտավոր են ապացույցների ձեռք բերման մասին երաշխավորությունը⁶ կատարել ՓՃ սկզբունքի հիման վրա:⁷

ՓՃ սկզբունքի վրա հիմնված միջազգային համագործակցությունը քրեական գործերով, ամենապարզ իմաստով, ենթադրում է օտարերկրյա որոշման (հարցման) ճանաչում՝ առանց որոշակի նախապայ-

մանների, և պահանջում է անմիջական կատարում: ՓՃ սկզբունքի գործողության պարագայում հայցող և կատարող պետությունները համապատասխան իրավասու մարմինների որոշումներին վերաբերվում են որպես ազգային մարմինների կողմից կայացված համարժեք որոշումների:⁸ Ընդ որում, քննարկվող սկզբունքը պահանջում է ճանաչում և կատարում այլ անդամ պետությունների որոշումները՝ առանց դրանց օրինականությունը ստուգելու որևէ ազգային իրավական ընթացակարգի կիրառման:⁹

Պետք է նշել նաև, որ ՓՃ սկզբունքն ունի երկակի նշանակություն: Այն պետք է դիտարկել ոչ միայն հարցումը կատարող, այլ նաև հայցող պետության ստանձնած որոշակի պարտականության դիրքերից, որը պարտավոր է ընդունել (փոխադարձաբար ճանաչել) կատարող պետության կողմից իր հանձնարարության կատարման կարգը:¹⁰ Այլ կերպ՝ ՓՃ սկզբունքը ենթադրում է ոչ միայն կատարող պետության պարտականությունը «առանց նախապայմանների և հարցման օրինականության ստուգման» կատարել դրա պահանջները և արդյունքները փոխանցել հայցող պետությանը, այնպես էլ՝ հայցողը պարտավոր է «առանց նախապայմանների և առանց իր պահանջների իրականացման կարգի օրինականության ստուգման» ընդունել փոխանցված արդյունքները և ճանաչել կատարող պետության կողմից դրանց ձեռք բերման կարգի օրինականությունը:

ՓՃ սկզբունքի հասկացության և դրա նշանակության բացահայտումն էապես կապված է կիրառման ենթակա իրավունքի որոշման հետ, ինչն իր հերթին կանխորոշում է միջազգային իրավական օգնության քննարկվող ռեժիմների կապն ու հարաբերակցությունը: Այսպես, առաջին ընթացակարգի՝ իրավական օգնության գործիքների կիրառման պարագայում շահագրգռված և «ղեկավար» կողմը հայցող պետությունն է, քանի որ այդ գործիքների կիրառման արդյունքները ենթակա են օգ-

տագործման իր պետության իրավասու մարմիններում ընթացող դատավարական գործընթացներում: Այլ կերպ ասած՝ կատարող պետությունը գործում է «ի շահ» հայցող պետության: Ուստի, այդպիսի շահագրգռվածությունը կարող է հիմք հանդիսանալ հայցող պետության համար կատարողից պահանջելու դեկլարվել իր մատնանշած ընթացակարգերով և ձևականություններով՝ (այսուհետ՝ ընթացակարգեր)՝ ապացույցների թույլատրելիությունը ապահովելու համար, հակառակ դեպքում՝ ցուցադրվող օգնությունը կկորցնի իր նշանակությունը, եթե դրա արդյունքը չի համապատասխանում հայցող պետության ազգային իրավունքին: Ընդ որում, հարցման մեջ շարադրված պահանջները ենթակա են պահպանման կատարող պետության կողմից, եթե, դրանց կատարումը չի հակասում իր ազգային իրավունքի հիմնական սկզբունքներին: Նշենք նաև, որ հայցող պետության կողմից որոշակի պահանջներ ներկայացնելու և կատարող պետության կողմից դրանց հետևելու ինստիտուտն ավանդական իրավական օգնության ռեժիմին բնութագրական ինստիտուտ է, որին բնորոշ է forum regit actum սկզբունքը: Այդ սկզբունքի համաձայն՝ ապացույցները ձեռք են բերվում այն պետության իրավունքին համապատասխան, որը ներկայացրել է դրանց ձեռք բերման վերաբերյալ պահանջը:¹¹

Փճ սկզբունքի դեպքում «դեկլարար», առանցքային պետություն, որպես այդպիսին, գոյություն չունի, քանի որ այդ սկզբունքի ուժով՝ կատարող պետությունը հայցող պետության որոշումն ընդունում է որպես իր

ներպետական իրավասու մարմնի կողմից ընդունված որոշում, որն էլ, փաստորեն, ենթակա է կատարման իր ազգային իրավունքին համապատասխան՝ որպես ազգային որոշում: Այս ռեժիմն այլ կերպ անվանվում է locus regit actum, այսինքն՝ ապացույցներ ձեռք բերելու վերաբերյալ հարցումը ենթակա է կատարման կատարող պետության ներպետական իրավունքին համապատասխան:¹²

1959թ. ԵԽ կոնվենցիայի բարեփոխումներին ուղղված օրենսդրական գործընթացները հայցող պետությանը իրավունք են վերապահում շարադրել այն ընթացակարգերը, որոնց կատարող պետությունը պետք է հետևի հարցումը կատարելիս, եթե դրանք չեն հակասում իր ազգային իրավունքի հիմնարար սկզբունքներին: Այսպես, ըստ 2000թ. ԵՄ կոնվենցիայի 4-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ փոխադարձ իրավական օգնության համաձայնություն տալու դեպքում կատարող պետությունը պարտավոր է հետևել հարցման մեջ շարադրված ընթացակարգային պահանջներին, եթե այլ բան նախատեսված չէ կոնվենցիայով, և եթե այդ ընթացակարգերը չեն հակասում կատարող պետության իրավունքի հիմնարար սկզբունքներին: Եթե կատարողը համաձայնություն է տալիս աջակցել ապացույցների ձեռք բերման գործում, ապա այդ դեպքում նա պարտավոր է հաշվի առնել հայցողի կողմից ներկայացված բոլոր պահանջները և նրան օժանդակել «ամբողջ փաթեթով»:¹³ Այս դեպքում, փաստորեն, locus regit actum սկզբունքը զգալիորեն իր տեղը զիջում է forum regit actum ընթացակարգին:

Շարունակելի

1. Տարբեր փաստաթղթերում հարցումից բացի, օգտագործվում է նաև համամարտություն, պատվեր, երաշխավորություն կամ հրաման տերմինները, որոնք ունեն միևնույն նշանակությունը՝ մեկ ամրագրված պետության դիմում-խնդրանքը, մյուսին՝ քրեական գործի վարույթի ընթացքում իրեն օժանդակելու վերաբերյալ:
2. Vermeulen G., Bondt De W., Damme Y.V. EU cross-border gathering and use of evidence in criminal matters: towards mutual recognition of investigative measures and free movement of evidence? Portland, 2010, p. 40-42.
3. *Mitsilegas V.* The Constitutional Implications of mutual recognition in criminal Matters in the EU. Common Market Law Review, 2006, Vol. 43, էջ 1277:
4. Presidency Conclusions, Tampere European Council, 15 and 16 October 1999, կետեր 33, 36.
5. Framework Decision 2008/978/JHA, 18.12.2008, OJ L 350/72, 30.12.2008:
6. ՇՊ-ում ապացույց ձեռք բերելու վերաբերյալ համամարտությունը «երաշխավորություն» է կոչվում հարցման և ապացույցի ձեռք բերման կարգի օրինակակետերում «երաշխավորվող» իմաստով:
7. *Belfiore R.* "Movement of evidence in the EU: the present scenario and possible future developments", European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 2009,

Vol. 17/1, p. 9.
8. *Bondt De W., Vermeulen G.* "Appreciating approximation: using common offence concepts to facilitate police and judicial cooperation in the EU", in M., Cools, De B. Ruyver et al. (eds.), EU and international crime control: topical issues. Portland: Maklu, 2010, Vol. 4, էջ 21-22:
9. *Vermeulen G.* "Mutual recognition, harmonisation and fundamental (procedural) rights protection", in M. Martin (ed.), Crime, rights and the EU: the future of police and judicial cooperation. JUSTICE, 2008, p. 89-94.
10. *Bondt De W., Vermeulen G.* "Free movement of scientific expert evidence in criminal matters", in M. Cools, De B. Ruyver et al. (eds.), EU criminal justice, financial & economic crime: new perspectives. Portland: Maklu, 2011, Vol. 5, p. 71-72.
11. *Allegrezza S.* Critical remarks on the Green Paper on obtaining evidence in criminal matters from one Member State to another and securing its admissibility. AUFSP/TZE / Europäisches Strafrecht Jahrgang, Ausgabe, Bologna, 9/2010, p. 578.
12. Տե՛ս նույն տեղում:
13. *Bondt De W., Vermeulen G.* "Free movement of scientific expert evidence ...", p. 71.

Сержик АВЕТИСЯН

*Судья Апелляционного уголовного суда РА,
доктор юридических наук, профессор,
профессор Российско-Армянского (Славянского) университета*

ПЕРСПЕКТИВЫ НОВОГО УГОЛОВНОГО КОДЕКСА АРМЕНИИ В КОНТЕКСТЕ АКСИОЛОГИЧЕСКИХ ПРИОРИТЕТОВ

Реформа уголовного законодательства третьей Республики Армения завершилась принятием 18.04.2003г. нового Уголовного кодекса (далее — УК РА), в основу которого были положены ряд принципиально важных положений, которые, безусловно, свидетельствуют о достоинствах и новшествах действующего УК РА.

Наряду с достижениями и достоинствами, содержание УК РА страдает недостатками, ошибками и проблемами достаточно принципиального характера. Об этом свидетельствует множество изменений и дополнений, внесенных в УК.

В настоящее время в научных кругах Армении ставится вопрос о разработке Концепции нового УК, и на основе этого — качественно нового уголовного закона.

В настоящей статье приведем перспективы и некоторые приоритеты разработки такой Концепции.

1. Сам уголовный закон, его система, структурные части (институты, разделы, главы, отдельные статьи Общей и Особенной частей) должны базироваться на общепризнанных аксиологических основах.

2. Уголовный закон рассматривается как «мера духовности общества», как «физиономия нравственного состояния и развития общества». Уголовный кодекс должен рассматриваться как социально-правовая и нравственная ценность, «эталон должного поведения».

Важно отметить, что в Преамбуле к Уставу Совета Европы подчеркивается «приверженность духовным и моральным ценностям, которые являются общим достоянием их народов и подлинным источником принципов свободы личности, политической свободы и верховенства Права, лежащих в основе любой истинной демократии».

3. Необходимо провести конституционализацию действующего УК.

4. Необходим учет духовно-нравственных, моральных, культурологических, эстетических, этических, политико-правовых, экономических и других начал уголовного правового регулирования.

5. Обеспечение безопасности человека, общества и государства уголовно-правовыми и криминологическими средствами рассматривается в качестве основной задачи нового УК. При этом, речь идет об обеспечении безопасности как от преступных посягательств, так и незаконных действий власти.

6. При причинении преступного вреда посредством воздействия на человека, основным объектом преступления должен признаваться человек. Данный подход требует коренного пересмотра всей системы Особенной части УК.

7. Учет межотраслевых связей уголовного права (восстановление административной преюдиции, внедрение института уголовных проступков, закрепление положения о том, что статьи УК, содержащие ссылки на нормы других отраслей законодательства, должны применяться с учетом последних и т.д.).

8. Закрепление в УК нормы, согласно которой при конструировании и применении уголовно-правовых норм охрана прав и свобод человека не может подменяться интересами общества и государства.

9. Помимо принципов уголовного закона, в УК предлагается закрепить понятие «Общих положений», которые представляют собой законодательные суждения, имеющие общеобязательный характер для всех норм Особенной части УК (например, предлагается в УК закрепить главу «Правила квалификации преступлений», предусмотреть нормы о юридической и фактической ошибке и т.д.).

Принципы же уголовного кодекса предлагается рассматривать в качестве руководящих идей, имеющих общеобязательный характер как для

правоприменения, так и кодификации.

10. Конкретизация, уточнение и дополнение принципов уголовного закона, а именно:

* допущение частичной аналогии норм Общей части УК, если этим не ухудшается положение обвиняемого (подсудимого);

* закрепление нормы о том, что уголовная ответственность за вред, причиненный в результате бездействия наступает только в том случае, если виновное лицо было наделено правовой обязанностью действовать или не допустить вреда;

* введение ограниченной неприкосновенности специальных субъектов, т.е. уголовная ответственность указанных лиц за преступление, не связанное со служебной деятельностью, должна наступать на общих основаниях;

* справедливость должна выражаться не только в соответствии наказания и иных мер уголовно-правового характера, применяемых к лицу, совершившему преступление, характеру и степени общественной опасности преступления, обстоятельствам его совершения, но и степени общественной опасности личности виновного, степени его вины.

Справедливость также должна выражаться в правильном и обоснованном применении уголовно-правовой нормы, в том числе правильной квалификации преступления.

Справедливое наказание должно быть производной, вторичной относительно правильной квалификации преступления, но не наоборот;

* наказание или иная уголовно-правовая мера должны быть необходимыми и достаточными для реализации целей уголовного наказания;

Уголовное право

* конструирование норм Особенной части УК, а также правила квалификации преступлений должны проводиться с учетом международных стандартов прав человека, законности, справедливости, рациональности и других основополагающих принципов и положений, закрепленных в законе;

* уточнение принципа гуманизма с учетом международно-правовых предписаний.

11. Введение института «Уголовная ответственность», т.е. закрепление в новом УК общих положений об уголовной ответственности, установление понятия и стадий реализации уголовной ответственности, закрепление содержания уголовной ответственности.

Предлагается закрепить институт «Состав преступления», выделить и законодательно определить структурные элементы общего и специального состава преступления. В главе «Лица, подлежащие уголовной ответственности», наряду с общими условиями уголовной ответственности, закрепить специальные условия наступления уголовной ответственности (для специальных субъектов преступления).

Предусмотреть понятие вменяемости, включая осознание признака «противоправности».

Дифференциация ответственности лиц, совершивших преступление в состоянии опьянения, в зависимости от опьянения добровольного, неумышленного, преднамеренного с целью облегчения совершения преступления или использования этого обстоятельства в качестве исключительного уголовную ответственность.

К числу наиболее важных нововведений, с учетом социально-цен-

ностных ориентиров, можно выделить следующие:

* при установлении основания уголовной ответственности должно проверяться наличие как позитивных, так и негативных признаков, свидетельствующих об отсутствии в деянии состава преступления;

* объектом преступления предлагается признавать охраняемые Уголовным кодексом социальные ценности и отношения, их обеспечивающие, против которых направлены преступные деяния и которым в результате преступления причинен вред либо создается угроза его причинения;

* при физическом или психическом воздействии на человека основным объектом преступления должно признаваться его жизнь и здоровье;

* в определении субъекта преступления внимание акцентируется на наличие объективной возможности и способности совершить преступление и нести за это ответственность. Речь идет о регламентации так называемого «годного», «надлежащего» субъекта преступления;

* предлагается закрепить понятие специального субъекта преступления, при этом особые (дополнительные) признаки субъекта должны быть детерминированы особенностями тех специальных общественных отношений, участником которых он является;

* к числу специальных условий наступления уголовной ответственности специальных субъектов преступления предлагается отнести: а) включение лица в сферу специальных общественных отношений, охраняемых УК, в соответствии с требованиями, установленными соот-

ветствующими законодательными актами; б) наличие законно возложенной специальной правовой обязанности выполнять определенные функции; в) наличие дополнительного признака или их совокупности, предусмотренного или непосредственно вытекающих из УК, в необходимых случаях — указанных в иных законодательных актах; г) наличие способности и возможности выполнять специальные функции и за совершенное преступление нести ответственность в качестве исполнителя преступления.

Отсутствие одного из вышеперечисленных условий должно исключать ответственность лица в качестве исполнителя преступления, предусмотренного соответствующей статьей Особенной части УК. Такое лицо может нести ответственность, если в фактически совершенном им деянии содержится состав иного преступления.

12. В понятии «преступление» предлагается указать на виновно совершенное «субъектом преступления»... деяние...

Следует закрепить понятие общественной опасности деяния, а также характера и степени общественной опасности преступления.

Под общественной опасностью понимается способность деяния причинить вред охраняемым уголовным законом социальным объектам. Деяние признается общественно опасным, если оно причинило либо создало реальную угрозу причинения предусмотренного закона вреда личности, обществу или государству.

Основание уголовной ответственности может быть определено как «совершение субъектом преступления общественно опасного де-

яния, противоречащего основным нравственным заповедям и содержащее все признаки состава преступления, предусмотренного уголовным кодексом».

13. Преступление — это всегда грех, то есть деяние, чей смысл гораздо шире социальных рамок, поскольку оно нарушает не только нормы права, законы государства, но и высшие запреты, данные Богом, поскольку только Бог — мера всех вещей. Поэтому концепция человека — мера всем социально-правовым понятиям, в том числе фундаментальным понятиям уголовного права, таким как уголовная ответственность, преступление, вина, наказание и др.

Преступление — это дерзкое посягательство человека на авторитет Бога-отца, которое следует рассматривать как нравственное отцеубийство. Это ключевое положение должно найти свое достойное воплощение в сознании людей, оно должно быть положено в основу общей и частной превенции преступлений.

14. Обоснование идей родового деления преступлений по конкретным видам безопасности (экономической, экологической, государственной, общественной, духовной, репродуктивной, военной и т.д.).

15. Закрепление в УК оценочных понятий и категорий.

16. Уголовную ответственность следует рассматривать с позиций справедливости, эффективности и пропорциональности.

Уголовная ответственность должна содержать единство двух аспектов — перспективного и ретроспективного.

В этом должна состоять социаль-

ношением к человеку, удовлетворением всех его законных интересов должна измеряться эффективность деятельности всего чиновничьего аппарата, а правоприменительных органов, — в особенности. Ни одно должностное лицо, ни один управляющий субъект, ни один орган, злоупотребляющие должностью или правом, не должны находиться под защитой государства.

В этом отношении новый УК РА не должен быть выгодным для отдельной категории лиц или группы людей, совершение преступления не должно быть выгодным для любого человека.

Надлежащее обеспечение безопасности человека уголовно-правовыми средствами может создать предпосылки для его свободы, стабильного развития общества, упрочения демократических основ государства.

22. В действующем УК РА человек разделен на различные «сорты». Например, жизнь и здоровье человека в нормах УК РА охраняются по-разному.

Человек в уголовном праве выступает в двух альтернативных качествах: как субъект уголовной ответственности (преступник), либо как жертва преступления (потерпевший). Отсюда вытекает проблема соотношения той и другой стороны. Что произошло? Интересы одного (преступника) расширены за счет ущемления интересов потерпевшего. Это — проблема не только уголовно-процессуального, но и уголовно-правового характера. Потерпевший должен быть более широко представлен в новом УК. В частности, следует регламентировать его позиции в отношении причиненного ему ущерба, возможного наказа-

ния либо освобождения от него виновного, освобождения от уголовной ответственности и т.д.

В действующем УК получился парадокс: жизнь и здоровье человека во многих составах преступлений выступают в качестве дополнительного (факультативного) объекта преступления. Это абсурд и с точки зрения этических и нравственных ценностей.

В новом УК выделение жизни, здоровья, достоинства человека в качестве основного объекта преступных посягательств, должно получить должное развитие и достойное место.

Гуманистическая ориентация Армении, поворот к человеку и признание приоритета духовных ценностей над материально-развлекательными, должны стать ориентирами общественно-государственной системы и реформирования законодательства, в том числе, и уголовного.

В докладе «О верховенстве права» (принято на 86 пленарном заседании Венецианской Комиссии, Венеция, 25—26 марта 2011г.) отмечается, что согласно Копенгагенскому документу 1990г. (2) правовое государство означает не просто формальную законность, которая обеспечивает регулярность и последовательность в достижении и поддержании демократического порядка, но и справедливость, основанную на признании и полном принятии высшей ценности человеческой личности и гарантируемую учреждениями, образующими структуру, обеспечивающие ее наиболее полное выражение.

23. Идея человека, или индивидуалистическая направленность

Уголовное право

уголовного права, особо актуальна в современных условиях.

В основе этой теории лежит прежде всего принцип «индивидуальной автономии» (иными словами, принцип «моральной злобности» как предпосылки уголовной наказуемости), согласно которому «каждый индивид должен рассматриваться как ответственный за свое собственное поведение». Соответственно, «индивиды должны уважаться как создания, обращаться как с созданиями, способными к выбору в их действиях и бездействии... Принцип автономии придает большую значимость свободе и правам индивида при любом обсуждении того, что государство должно делать в данной ситуации». Из этого принципа вытекают важные положения, подлежащие учету в новом УК, к числу которых можно отнести:

* принцип минимальной криминализации;

* принцип ответственности прежде всего за действие;

* принцип определенности в формулировании уголовно-правового запрета;

* принцип строгого толкования уголовного запрета;

* принцип толкования всех сомнений в виновности лица и при квалификации общественно опасного деяния в пользу обвиняемого;

* принцип учета ошибки и ее значения в уголовном законе;

* принцип эффективности применения уголовного наказания; лишение свободы применима, если иные виды наказания не могут обеспечить достижение целей наказания;

* принцип неотвратимости наказания («наказание должно быть

непримиримым, а его применение — неотвратимым»);

* идея «конституционной обязанности государства гарантировать, обеспечивать и защищать права человека и наказывать виновных лиц»;

* идея идеологической, социально-ценностной заданности уголовного закона и др.

24. Правомерность (дозволительность) многих действий человека определяется нормами различных отраслей права: конституционного, гражданского, административного, трудового и др. Следовательно, то, что разрешено в праве, не должно признаваться преступным в уголовном праве. Поэтому отграничение преступления от других видов правонарушений, в том числе связанных с осуществлением собственных прав (например, выполнением полезных профессиональных функций), имеет важное теоретическое и, безусловно, практическое значение.

Реализация права в соответствии с законом не должна влечь уголовной ответственности.

Напротив, нарушение своих прав и обязанностей (должного поведения) может повлечь уголовную ответственность, при условии, что исчерпаны все виды отраслевой ответственности.

Данный подход сам по себе содержит ряд аксиологических аспектов. Одним из них является необходимость четкого разграничения преступного поведения от не преступного.

Как отмечалось, данная актуальная проблема в новом УК может быть решена на разных уровнях: посредством введения института «уголовные проступки» — это те де-

яния, за которые установлено наказание в виде лишения свободы на срок не более одного года (как вариант) или иное наказание, несвязанное с лишением свободы; установления института «обстоятельств, исключающих уголовную ответственность» и др.

25. Системно-ценностной, а также специальной уголовно-правовой ориентацией в новом УК должна стать разработка таких положений, норм, глав, в которых закрепленные нормы будут способствовать развитию уголовного права и стабильности уголовного законодательства, одинаковому пониманию (толкованию) и единообразному применению уголовно-правовых норм, укреплению законности и правопорядка, минимизации коррупционных рисков.

Эффективное решение обозначенных проблем в новом УК возможно посредством включения специальной главы «Квалификация преступлений», в которой следует закрепить основные и частные правила уголовно-правовой оценки содержания.

Данный подход созвучен общеизвестным компонентам верховенства права, которые детально изложены в отмеченном Докладе. Это, в частности, доступность законов (они должны быть понятными, четкими и предсказуемыми); осуществление власти должно основываться на законности, справедливости и обоснованности; вопросы относительно субъективных прав должны решаться на основании законов, а не усмотрения и др.

26. Назрела необходимость закрепления в уголовном законе юридической и фактической ошибки. Заметим, что в основе законополо-

жений об ошибке лежат духовно-нравственные, этические, культурологические и другие важные составляющие социально-ценностной системы.

Так, например, предлагается в УК закрепить положение следующего содержания:

«1. Если лицо, совершая предусмотренное настоящим Кодексом общественно опасное деяние, не осознавало и не могло осознавать его противоположность, оно не подлежит уголовной ответственности.

2. Если лицо, совершая предусмотренное настоящим Кодексом общественно опасное деяние заблуждалось относительно фактических обстоятельств, относящихся к составу данного преступления, то оно не может нести уголовной ответственности за умышленное совершение этого преступления.

3. Если закон связывает более строгое наказание с наличием определенных фактических обстоятельств, а лицо, совершая преступление, добросовестно заблуждалось относительно этих обстоятельств, то оно не подлежит более строгой ответственности».

Одним словом, принцип «незнание закона не освобождает от уголовной ответственности», нуждается в корректировке.

В новом УК целесообразно закрепить ряд и других правил оценки ошибки относительно фактических обстоятельств, исключающих уголовную ответственность.

27. С учетом аксиологических аспектов нуждаются в серьезном уточнении и дополнении такие институты уголовного права, как «Стадии преступной деятельности», «Множественность преступлений»,

«Соучастие в преступлении» и др.

28. К числу качественно новых институтов уголовного права, основывающихся на современных социально-ценностных ориентациях, в нашем представлении относятся «Обстоятельства (основания), исключающие уголовную ответственность».

Сразу отметим, что речь идет не об освобождении от уголовной ответственности.

Предлагаемая концепция социально-правового обоснования института оснований, исключающих противоправность, общественную опасность, виновность, и в конечном итоге — уголовную ответственность и наказуемость, рассматривается в качестве современной фундаментальной проблемы уголовно-правового регулирования, при этом в центре внимания — обеспечение безопасности человека уголовно-правовыми средствами.

Человек свободен в выборе своего поведения, способен принимать решения со знанием дела и предвидеть социальные последствия своих действий. Уголовный закон определяет, какие опасные деяния являются преступными. Вместе с тем возникает объективная потребность выделения условий, при которых их преступность исключается.

Рассмотрение этих условий (оснований, обстоятельств) в качестве социально-правового института позволяет гарантировать ответственность личности, оценивать и отличать дозволенное поведение от недозволенного (преступного).

Не только установление уголовно-правовых запретов, но и оснований, исключающих уголовную ответственность, должно быть прерогативой законодательной власти,

важным направлением развития современного уголовного права.

Наряду с уголовной противоправностью следует акцентировать внимание на «уголовной дозволенности» (правомерности деяния).

29. В действующем УК основания исключения охватываются единым понятием «освобождение от уголовной ответственности». Это не просто подмена терминов, а существенное упущение науки уголовного права и практики уголовного законодательства.

Представляется, что основания, исключающие уголовную ответственность, имеют приоритет над другими смежными уголовно-правовыми институтами — освобождением от уголовной ответственности и освобождением от наказания.

«Исключение ответственности» означает не только наличие таких обстоятельств, которые свидетельствуют об отсутствии основания для привлечения к уголовной ответственности, но и изначально имеются другие основания, исключающие возможность привлечения лица к уголовной ответственности (малозначительность деяния, добровольный отказ от преступления, наличие уголовно-правовой ошибки и др.).

Эти нормы-исключения, так сказать, разбросаны по всему УК РФ. Закрепление в новом УК самостоятельного института «Основания, исключающие уголовную ответственность» (на уровне отдельного раздела) сама по себе свидетельствует о признании данного института в качестве важной социально-правовой и нравственной ценности, поскольку речь идет о правовом регулировании обстоятельств, оправдывающих лицо.

С введением подобного института будут сняты многие проблемы науки современного уголовного права, оптимальным способом будут решены практические вопросы, постоянно возникающие в правоприменительной практике.

Кроме того, правовую регламентацию указанного уголовно-правового института мы рассматриваем как важную гарантию безопасности человека, безопасности не только от криминальных посягательств, но и от произвола власти.

30. Достоинством отстаиваемой нами Конституции нового УК РА является и то, что в рамках отмеченного института предлагается ввести понятие «Правомерные действия». К ним относятся: необходимая оборона, крайняя необходимость, причинение вреда при задержании лица, совершившего преступление.

Другие обстоятельства, предусмотренные в главе 8 УК РА, следует закрепить в отдельной главе — «Обстоятельства, исключающие преступность деяния».

31. В свете обеспечения безопасности человека, появления новых источников угроз, глобализационных процессов возникает объективная потребность в расширении системы обстоятельств, исключающих уголовную ответственность.

Предлагается в УК предусмотреть следующие новые (неизвестные нашему законодательству) обстоятельства, исключающие уголовную ответственность:

- * исполнение акта права или иной обязанности;
- * законное применение силы и оружия;
- * причинение вреда при выполнении задания по предупреждению

или раскрытию преступлений;

* причинение вреда при выполнении договорного обязательства;

* провокация преступления;

* причинение вреда негодным (ненадлежащим) специальным субъектом преступления;

* исполнение профессиональных обязанностей и др.

К числу фундаментальных аксиологических ценностей мы относим духовную и психологическую безопасность человека.

ДУХОВНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК ОБЪЕКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Под духовной безопасностью понимается состояние защищенности духовных ценностей человека и общества, являющихся частью общечеловеческих ценностей и соответствующих интересам данного сообщества. Предметом духовной безопасности являются духовные качества, которыми должен обладать человек, составляющие основу личного и социального благополучия.

Опасные состояния в экономике, политике и экологии, усиливающие угрозы жизни и здоровью человека в силу системного характера взаимосвязи всех сторон общественной жизни не могли возникнуть сами по себе, вне связи с негативными явлениями в других социальных сферах и, в первую очередь, духовной.

Определение места духовного фактора в правовой системе, в том числе в сфере уголовного права, — фундаментальная задача как современной науки уголовного права, так и теории и практики уголовного законодательства. Одним из источников опасности для человека, в том

Уголовное право

числе для его духовной сферы, является именно недооценка духовности, игнорирование ее в общем процессе жизнедеятельности, в том числе в законотворческой, правоприменительной и правоисполнительной деятельности.

Преступность является наиболее крайним проявлением антиобщественного поведения. В основе социально-психологического компонента личности преступника лежат его духовные качества — отношение преступника к социальным ценностям и интересам. Всякое преступление можно объяснить посредством извращенного представления преступником о добре и зле, справедливости, социальных ценностях.

Духовное состояние общества, семьи, каждого человека определяет его социально-ценностную ориентацию, склонность к совершению общественно полезных или, наоборот, недозволенных действий. Именно коррекция духовного компонента в общественно-политическом строе должна и может стать залогом правопослушного, должного, позитивного поведения. Уголовный закон нуждается, так сказать, в «духовной реставрации».

В новом УК следует всесторонне учесть духовный компонент в механизме преступного поведения, духовные аспекты различных институтов, понятий и категорий уголовного права. Само право, в том числе уголовное, есть моральная и духовно-нравственная ценность. Для нас, как христианского народа, помимо духовного, первостепенное значение приобретает христианская модель поведения.

Духовные ценности нуждаются в надлежащей охране правовыми средствами. Неслучайно, в теории

безопасности человека выделяется духовная безопасность, правовое обеспечение которой имеет исключительное значение в условиях глобализационных процессов, которые, как известно, порождают и отрицательные последствия.

Совокупность правовых норм, регулирующих духовные отношения в обществе, ученые называют духовным правом. К числу элементов духовных ценностей следует отнести психическую деятельность человека, интеллект, репродуктивную способность, духовное здоровье человека. Духовность выполняет решающую роль в мотивации поведения, выступая в качестве предела, который определяет допустимые, а также девиантные варианты поведения.

Современные реалии общественной жизни, а также криминологические данные многих стран показывают, что нередко преступники прибегают к духовным способам воздействия на человека, побуждая его к совершению тягчайших преступлений (применение экстрасенсорики, гипноза, проповедь сатанизма и т.д.). Примечательно привести культурологическое определение правового государства, данного известным русским ученым В.В. Есиповым в начале XIX века. Он писал: «Современное истинно “правовое” государство должно быть не аптекою, где на аптекарских весах взвешивают проступки и соответствующие им наказания, не таможнею, где взимают строго определенные штрафы за переход границы дозволенного, — оно должно быть первоначально источником любви и попечения, в котором нравственно нездоровые, порочные члены общества находили бы исце-

ление и очищение, а не смерть и уничтожение».

Таким образом, сущность духовного феномена в общественном виде можно объяснить осознанием должного поведения; она базируется на основных ценностях общежития, она «устанавливает, что должно защищаться в первую очередь».

Духовность есть совокупность потребностей, чувств и интересов, а потому может образовывать некую интегративную причину преступлений. Поэтому с криминологической точки зрения она должна быть поставлена в центр профилактики. По словам профессора А.А. Тер-Акопова «духовность — это некоторый общий регулятор преступности, используя который можно влиять на социальные интересы и индивидуальное сознание».

Духовность, как наивысшая социальная ценность, наделенная человеку Богом, с одной стороны, должна быть объектом охраны различных отраслей права, в том числе уголовно-правовой охраны; с другой стороны, может использоваться в качестве способа совершения преступлений, в том числе против духовных ценностей.

Эти особенности уголовно-правового регулирования необходимо учесть в новом УК. При разработке Концепции нового УК, а в последующем — самого уголовного закона, необходимо выяснить, какую «полезность от него желает получить общество». Полагаю, что это задача духовного, культурологического плана. Общество новый уголовный закон должно воспринять как социально-полезный продукт человеческой деятельности, а не как «казак властей с целью усиления репрессии».

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК ОБЪЕКТ УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ

Объектом психологической безопасности является прежде всего психологическая деятельность человека: психологическая безопасность создает условия для нормального функционирования психических процессов и исключает антиобщественное поведение человека.

Психологическая деятельность как объект психологической безопасности выступает в двух аспектах: пассивном и активном. В пассивном качестве она является предметом защиты; меры психологической безопасности защищают психику от внешнего воздействия, предупреждая социально недопустимое поведение. В активном качестве психологическая деятельность выступает как источник опасности, как фактор, от которого нередко приходится защищаться, поскольку человек, склонный к совершению недозволенных действий, используя свои или посторонние психические способности, может воздействовать на окружающих.

Психическая безопасность, таким образом, определяется как состояние защищенности психики человека, характеризующееся отсутствием опасности как для психики, так и со стороны психики человека, она включает совокупность специально принимаемых мер, направленных на устранение такой опасности.

Уголовно-правовые аспекты психологической безопасности состоят в следующем:

* отдельные понятия, категории и институты уголовного закона сами должны содержать социально-

психологическую характеристику (вина, вменяемость, виновность, соучастие и т.д.);

* психические свойства личности могут выступать в качестве источника опасности через трансформацию психической энергии в энергию общественно опасного деяния либо посредством прямого психического вмешательства;

* психологическая опасность создается посредством посягательства на психику человека. При этом возможно воздействие двух типов. Первое — когда в результате воздействия психологическое здоровье остается в норме, но меняется поведение человека, который вынуждается действовать вопреки своей воле, а иногда и существующим нормативным предписаниям. Второе — когда страдает сама психическая структура, психическое здоровье, возникают негативные психические состояния и нарушаются психические процессы;

* существует такое психическое состояние, не подпадающее ни под угрозу, ни под обман (так называемые паранормальные феномены), которые могут использоваться в качестве нападения, в том числе в военных и преступных целях. Конечная их цель — установление контроля над интеллектом. К числу таких способов воздействия относятся: дистанционное воздействие импульсом поляризованного света («лучевое оружие»), вызывающее потерю ориентации, утрату способности к сопротивлению и т.д.; использование ультразвукового генератора (например, при разгоне демонстрации) и инфракрасных лучей и др.;

* использование таких источников психологической опасности,

как информационные и социальные;

* в новый УК РФ следует включить систему преступлений против психологической безопасности.

Систему таких преступлений следует рассматривать как совокупность деяний, направленных на разные объекты. Основными из этих объектов являются следующие:

1) Отношения, обеспечивающие нормальную психическую деятельность личности. Посягательства на эти отношения включают, например, собирания с целью распространения сведений об интимной жизни человека, шантаж и вымогательство и т.д.

2) Отношения, составляющие основу социально-психологической безопасности. Посягательства на них также могут причинить ущерб отдельным лицам, но опасность их в том, что они направлены не против отдельной личности, а против общества в целом. Такие преступления включают: массовое воздействие на психику (например, несанкционированное проведение телевизионной психотерапии, воздействие несанкционированными средствами на скопления людей с целью прекращения каких-либо массовых мероприятий, в частности митингов, собраний, демонстраций, организации массовых беспорядков и т.д., проведение психологических опытов без согласия потерпевшего, обманом путем, вызывающих массовое расстройство здоровья, и т.д.); воздействие на природную среду как способ посягательства на психику людей; распространение заведомо лженаучных идей, вызывающих страх, панику, массовые беспорядки и другие антиобщественные действия.

3) Иные отношения, охраняемые уголовным законом. Здесь возможны преступления, в которых посягательство на психологическое здоровье выступает в качестве средства достижения конкретных антиобщественных целей. Обычно это достигается путем осуществления контроля над сознанием личности. С помощью таких способов появляется возможность использовать человека в качестве орудия преступления для причинения ущерба иным интересам: убийства, причинения вреда здоровью, хищения, собирания и передачу сведений, составляющих государственную или иную тайну.

В новом уголовном законе должны получить достойное правовое регулирование и других видов безопасности: экологической, информационной, репродуктивной, исторической, военной службы.

Аксиологические аспекты уголовного права и предполагаемого нового УК Армении можно продол-

жить. К проблеме уголовного наказания и другим институтам уголовного права мы не обращаемся, поскольку это тема отдельного исследования.

В заключение следует отметить, что новый уголовный кодекс должен быть не новой редакцией ее отдельных статей и глав, и не реставрацией действующего УК, а качественно новым, существенно отличающимся как по своей структуре и объему, так и по содержанию. Новый УК должен базироваться на концепции уголовно-политического обеспечения безопасности личности, общества и государства как нового, ведущего направления уголовной политики.

При этом названные и другие аксиологические подходы должны стать краеугольным камнем, своеобразным «барометром» как для Концепции нового УК, так и самого уголовного закона.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. *Аветисян С.С.* Проблемы разграничения преступного от непроступного поведения в уголовном праве (теоретико-правовое и прикладное исследование в контексте обеспечения безопасности человека). Ер.: Изд-во РАУ, 2011. — 814 с.

2. *Арутюнян Г.Г.* Конституционализм: уроки, вызовы, гарантии. Киев: Изд-во «Логос», 2011. — 308 с.

3. *Папаян Р.А.* Христианские корни современного права: Библия и основные права человека. Ер.: «Нжар», 2000. — 160 с.

4. *Папаян Р.А.* Христианство и право. Сборник материалов международного семинара, посвященных 1700-летию принятия христианства в Армении

как государственной религии. Ер.: Изд-во «Нжар», 2001. — 144 с.

5. *Тер-Акопов А.А.* Христианство. Государство. Право. К 2000-летию христианства. М.: Изд-во МНЭПУ, 2000. — 100 с.

6. *Тер-Акопов А.А.* Преступление и проблемы нефизической причинности в уголовном праве. М.: Изд-во «ЮРК-НИГА», 2003. — 480 с.

7. *Тер-Акопов А.А.* Безопасность человека. Социальные и правовые основы. М.: «Норма», 2005. — 272 с.

8. Доклад о верховенстве права. Принято на 86 пленарном заседании Венецианской Комиссии (Венеция, 25–26 марта 2011 года). — 23 с.

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ КВАЛИФИКАЦИИ УБИЙСТВА, СОПРЯЖЕННОГО С РАЗБОЙНЫМ НАПАДЕНИЕМ

ФБСР-ЦПР 2012 2 (151)

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԲՆԴԱՅԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ**

30

На практике очень часто возникают затруднения при квалификации убийства, сопряженного с разбойным нападением. С одной стороны совершенное деяние оценивается как сложное составное преступление, с другой стороны — совершены два тяжких преступления, которые необходимо квалифицировать по правилам совокупности. В теории уголовного права также нет единства мнений по поводу решения данной проблемы. Первая группа ученых придерживается позиции, что при квалификации убийств, сопряженных с разбоем, вымогательством или бандитизмом, содеянное следует оценивать по совокупности преступлений, по п. «в» ч. 4 ст. 162 УК РФ и п. «з» ч. 2 ст. 105 УК РФ (п. 3 ч. 3 ст. 175 УК РА и п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА¹). Судебная практика также идет по пути квалификации «разбойного убийства» по совокупности. Так, в постановлении Пленума Верховного Суда РФ от

27.12.2002 «О судебной практике по делам о краже, грабеже и разбое» конкретизируется рекомендация, данная в постановлении «О судебной практике по делам об убийстве». В п.22 названного постановления указано, что если лицо во время разбойного нападения совершает убийство потерпевшего, содеянное им следует квалифицировать по пункту «з» части второй статьи 105 УК РФ, а также по пункту «в» части третьей статьи 162 УК РФ. При наличии в действиях виновного в разбойном нападении другихотягчающих обстоятельств (например, разбой, совершенный группой лиц по предварительному сговору, с незаконным проникновением в жилище, с применением оружия и т.п.) эти признаки объективной стороны разбоя должны быть указаны в описательной части приговора². Аналогичное решение было принято Пленумом Верховного Суда РА от 2 декабря 1993 года «О судебной практике по делам

об умышленных убийствах». Вторая группа ученых считает, что квалификация содеянного по правилам совокупности является ошибочной и противоречит принципу: «никто не может нести уголовную ответственность дважды за одно и то же преступление» (ч. 2 ст. 6 УК РФ, ч. 2 ст. 10 УК РА) — мотивируя это тем, что квалифицированный вид убийства, предусмотренный п. «з» ч. 2 ст. 105 УК РФ (п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА) по конструкции является составным деянием, в котором разбойное нападение является способом совершения более тяжкого и опасного преступления — умышленного убийства³. Поэтому привлечение к ответственности одновременно по двум статьям противоречит указанному и другим принципам уголовного права. В связи с этим ряд ученых предлагает содеянное квалифицировать только по п. «з» ч. 2 ст. 105 УК РФ (п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА). Сторонники первой точки зрения, а также Верховный Суд РФ исходит из того, что каждое преступление, если оно совершено, должно получить соответствующую юридическую оценку. С. В. Бородин, критикуя практических работников, квалифицирующих действия виновного в умышленном убийстве и разбое лишь по п. «з» ч. 2 ст. 105 УК РФ (п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА), отмечает, что «при этом разбойное нападение ошибочно рассматривается как обстоятельство, отягчающее убийство, а не

как самостоятельное преступление»⁴. С приведенными доводами трудно согласиться, так как названные ученые не учитывают существование составных преступлений, к числу которых, бесспорно, относится и п. «з» ч. 2 ст. 105 УК РФ (п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА). Никто не отрицает того, что в данном случае совершаются два самостоятельных преступления. Суть составных преступлений заключается именно в том, что законодатель в одном составе объединяет два разных самостоятельных преступления, подчеркивая тем самым повышенную общественную опасность такого деяния. В противном случае теряется уголовно-правовой смысл составных преступлений как учтенной законодателем реальной или идеальной совокупности преступлений.

В теории уголовного права доминирующим является позиция, согласно которой, как отмечалось, по правилам конкуренции части и целого, содеянное квалифицируется по целой норме, т.е. по норме, предусматривающей ответственность за составное преступление. В качестве выхода из ситуации предлагается решить проблему следующим образом (предлагается три варианта): 1. При сохранении п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА, содеянное следует квалифицировать только по этой статье, без дополнительной квалификации по ст. 175 УК РА, поскольку имеет место конкуренция «части и целого», поэ-

тому должна применяться целая норма; 2. При исключении из п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА слов «сопряженное с вымогательством, разбоем или бандитизмом», содеянное подлежит квалификации по правилам идеальной совокупности: ч. 2 ст. 104 УК РА и соответствующее преступление (ст. 175 УК РА, ст. 182 УК РА);

3. Исключить из п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА названный квалифицирующий признак, в ст. 175 УК РА предлагается включить новые особо квалифицирующие признаки: «Разбой, сопряженный с умышленным причинением смерти потерпевшего», отдельно предусмотреть ответственность и за причинение смерти «двум или более лицам».

Наряду с лишением свободы, в таком случае следует включить и пожизненное лишение свободы. Аналогичным образом можно решить проблему относительно квалификации и других отягчающих признаков умышленного убийства (п.п. 9, 12 ч. 2 ст. 104 УК РА). Затруднения вызывает также вопрос об отграничении убийства, совершенного из корыстных побуждений, от убийства, сопряженного с разбоем. Отметим, что разбойное убийство отличается от корыстного способом завладения имуществом — нападение на потерпевшего с целью немедленного получения имущества, находящегося при потерпевшем, в процессе убийства или сразу же.

после него. Например, А. с целью похитить денежные средства принадлежащие Б., обманом проник в квартиру, убил его ударом ножа и похитил имущество. Содеянное было квалифицировано по совокупности с п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА и соответствующими пунктами ст. 175 УК РА (п. «з» ч. 2 ст. 105 УК РФ и ст. 162 УК РФ). Следовательно, в тех случаях, где также присутствует корыстный мотив, однако в действиях нет нападения, то содеянное нельзя квалифицировать как сопряженное с разбоем. Например, А. с целью присвоить себе имущество Б. решает убить последнего. Для достижения своей цели А. ослабляет гайки на колесах автомобиля Б., что приводит к аварии и смерти Б. В данном примере нападение отсутствует, в связи с чем действия А. надо квалифицировать по п. 8 ч. 2 ст. 104 УК РА (п. «з» ч. 2 ст. 105 УК РФ) как убийство из корыстных побуждений, но никак не сопряженное с разбоем⁵. Конкретизируя указанную выше позицию, А. Н. Попов полагает, что отличительным признаком убийства из корыстных побуждений является то, что при его совершении виновный стремится или: а) получить выгоду материального характера (имущественные права), б) либо освободиться от материальных затрат (содержание иждивенцев, уплаты долга и т.п.).

При совершении же убийства,

сопряженного с разбоем, целью виновного является изъятие и завладение имуществом потерпевшего (как правило, движимым), даже если оно осуществляется через какое-то время (например, виновный через неделю (месяц) с помощью взятых у потерпевшего ключей проник в его квартиру, гараж и похитил имущество, автомобиль)⁶.

В заключение следует отметить, что давно назрела необходимость обобщения судебной практики Армении по делам обозначенной категории. Представляется, что Совет Председателей судов РА может вынести соответствующее постановление, в котором будут даны рекомендации относительно правильной квалификации обозначенных преступлений.

1. **Бородин С. В.** Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. «Юрист». М., 1994, с. 77-78; **Кочои С. М.** Ответственность за корыстные преступления против собственности. М., 2009, с. 227; **Лопашенко Н. А.** Указ. соч. с. 113.
2. Бюллетень Верховного Суда РФ. 2003. №2.
3. **Аветисян С. С.** Некоторые проблемы квалификации разбоя в свете обеспечения справедливости и других принципов уголовного права // Судебная власть. 2010. №12/137, с. 26; **Иванов**

- Н. Г.** Модельный уголовный кодекс: Общая часть. Опус №1 М., 2003, с. 56; **Иногамова-Хегай Л. В.** Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений. М., 2002, с. 142-144; **Корнеева А. В.** Теоретические основы квалификации преступлений. М., 2006, с. 131.
4. **Бородин С. В.** Преступления против жизни. М., 1999, с. 135.
5. **Тамазян А. А.** Убийства, совершенные при отягчающих обстоятельствах. Ер., 2003, с. 125-127.
6. **Попов А. Н.** Указ. раб., с. 791-793.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. **Аветисян С. С.** Некоторые проблемы квалификации разбоя в свете обеспечения справедливости и других принципов уголовного права // Судебная власть. 2010. № 12/137, С. 26.
2. **Бородин С. В.** Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. С. 77-78.
3. **Бородин С. В.** Преступления против жизни. М., 1999, с. 135.
4. Бюллетень Верховного Суда РФ. 2003. № 2.
5. **Иванов Н. Г.** Модельный уголовный кодекс: Общая часть. Опус №1 М.

2003. С. 56.
6. **Иногамова-Хегай Л. В.** Конкуренция уголовно-правовых норм при квалификации преступлений. М., 2002, с. 142-144.
7. **Кочои С. М.** Указ. соч., с. 227.
8. **Корнеева А. В.** Теоретические основы квалификации преступлений. М., 2006, с. 131.
9. **Лопашенко Н. А.** Указ. соч., с. 113.
10. **Попов А. Н.** Указ. раб., с. 791-793.
11. **Тамазян А. А.** Убийства, совершенные при отягчающих обстоятельствах. Ер., 2003. с. 125-127.

Nadia RALUCA ILIE
Juge, Cour d'Appel de Bucarest

Dragos CALIN
Juge, Cour d'Appel de Bucarest

L'EXPERIENCE ROUMAINE DE L'EXCEPTION DE L'INCONSTITUTIONNALITE

Bref historique

Le contrôle des tribunaux sur l'inconstitutionnalité des lois, nécessaire pour résoudre les affaires pendantes, a été introduit en Roumanie par voie prétorienne. Ainsi, en 1902, la Cour de cassation a refusé d'appliquer une loi datant de 1900 qui a autorisé les anciens paysans du village Ramnicu Valcea de vendre des lots reçus suite à la réforme agraire de 1864, en raison du fait qu'elle était contraire à l'article 132 de la Constitution, qui a consacré le principe de l'inaliénabilité pendant 32 ans.

Plus tard, par la décision n° 261/1912 de la Première Chambre, rendue dans "l'affaire des tramways", la Haute Cour de cassation a établi que le pouvoir judiciaire pouvait appliquer toutes les lois, ordinaires ou constitutionnelles, et si une loi invoquée était contraire à la Constitution, les tribunaux ne pouvaient pas refuser le déroulement du procès¹, ayant la possibilité du contrôle constitutionnel.

Ce contrôle constitutionnel postérieur était légitimé constitutionnel en vertu de l'article 103 de la Constitution de 19232, par lequel a été attribué à la Haute Cour de cassation dans les chambres réunies, en abandonnant le système de contrôle diffus, dont les tribunaux ont fait tout ce que nous avons institué par la jurisprudence antérieure.

Dans la période 1945-1989, au cours du régime communiste, en Roumanie, il n'y avait pas de contrôle effectif de la

constitutionnalité des lois.

Après l'effondrement du communisme, la Constitution approuvée par référendum national du 8 Décembre 1991, a institué la **Cour constitutionnelle**, autorité **politique juridictionnelle**, indépendante de toute autre autorité publique.

Rappel des textes

En vertu de l'article 146 point d) de la Constitution de la Roumanie, la Cour constitutionnelle décide des exceptions sur l'inconstitutionnalité des lois et des ordonnances, soulevées devant les instances judiciaires ou d'arbitrage commercial; l'exception d'inconstitutionnalité peut être directement soulevée par l'avocat du peuple.

En vertu de l'article 147 par. 1 de la Constitution roumaine, les dispositions des lois et des ordonnances en vigueur, ainsi que celles des règlements, constatées comme inconstitutionnelles, cessent leurs effets juridiques quarante-cinq jours suivant la publication de la décision de la Cour constitutionnelle si, dans cet intervalle, le Parlement ou le Gouvernement, selon le cas, ne mettent pas d'accord les dispositions inconstitutionnelles avec celles de la Constitution. Pendant cette période, les dispositions constatées comme inconstitutionnelles sont suspendues de droit.

Selon l'art. 29 de Loi n° 47/1992 relative à l'organisation et au fonctionnement de la Cour constitutionnelle, republiée, la Cour

ΦΕΣΣΥΛΛΟ 2012 2 (151)

ΝΑΥΣΑΚΥΛΛΟ
 Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

constitutionnelle décide sur les exceptions, sur l'inconstitutionnalité des lois et des ordonnances en vigueur, soulevées devant les instances judiciaires ou d'arbitrage commercial, en ce qui concerne une disposition dont la solution de l'affaire dépend, à tout stade, de la contestation et quel que soit son sujet.

L'exception peut être soulevée à la demande d'une partie ou d'office par les instances judiciaires ou d'arbitrage commercial. Aussi, l'exception peut être soulevée par le Ministère public, dans les cas où le procureur y participe.

Ils ne font pas l'objet de l'exception les dispositions légales dont la constitutionnalité a été établie conformément à l'article 145 par. (1) de la Constitution ou à des dispositions légales dont la inconstitutionnalité a été constatée par une décision antérieure de la Cour constitutionnelle.

La saisine de la Cour constitutionnelle est ordonnée par le tribunal devant lequel l'exception d'inconstitutionnalité est soulevée, par un jugement avant dire droit qui comprendra les points de vue des parties, l'opinion du tribunal sur l'exception, et sera accompagnée d'éléments de preuve présentés par les parties. Si l'exception a été soulevée d'office par les instances judiciaires ou d'arbitrage commercial, les revendications des parties et les preuves nécessaires doivent être déposées.

Si l'exception est irrecevable, étant contraire à l'art. 29, par. (1), (2) ou (3), le tribunal rejette la demande de saisine de la Cour constitutionnelle, par un jugement avant dire droit motivé. Le jugement avant dire droit peut être contesté uniquement que par voie de recours à la cour immédiatement supérieure, dans les 48 heures de la rendue. Le recours doit être jugé pendent 3 jours.

Selon l'art. 30, le président de la Cour constitutionnelle va nommer un juge-rapporteur et communiquera la décision

aux présidents des deux Chambres du Parlement, au gouvernement et à l'avocat du peuple, en indiquant la date à laquelle ils peuvent envoyer leurs points de vue. Les dispositions de l'art. 17 al. (2) s'appliquent en conséquence.

Le juge désigné comme rapporteur est obligé de prendre les mesures nécessaires pour l'administration des preuves.

Le procès se juge à la date fixée, sur les preuves contenues dans le dossier, avec un préavis aux parties et au Ministère Public.

La participation du procureur à l'audience est obligatoire.

Les parties peuvent se faire représenter par des avocats ayant le droit de plaider devant la Haute Cour de Cassation et de Justice.

Selon l'art. 31, la décision par laquelle une loi ou une ordonnance ou une disposition d'une loi ou une ordonnance en vigueur est jugée inconstitutionnelle doit être définitive et exécutoire.

En cas d'admission de l'exception, la Cour constitutionnelle se prononcera sur la constitutionnalité et d'autres dispositions, qui, nécessairement et évidemment ne peuvent pas être dissociées des dispositions mentionnées dans la saisine.

Les dispositions des lois et ordonnances en vigueur jugées inconstitutionnelles cessent leurs effets juridiques quarante-cinq jours suivant la publication de la décision de la Cour constitutionnelle si, dans cet intervalle, le Parlement ou le Gouvernement, selon le cas, ne mettent pas d'accord les dispositions inconstitutionnelles avec celles de la Constitution. Pendant cette période, les dispositions constatées comme inconstitutionnelles sont suspendues de droit.

La procédure. Rôle du juge ordinaire. Recours direct. Filtres

Le contrôle de la constitutionnalité des lois par voie d'exception d'inconstitutionnalité est un contrôle

ultérieur et concret³.

L'exception d'inconstitutionnalité est une exception d'ordre public, qui peut être invoquée par toute partie au litige, d'office par les instances judiciaires ou d'arbitrage commercial, ou du représentant du ministère public, peut être invoqué à tout stade du procès, il n'est pas accepté de retirer l'exception.

L'exception d'inconstitutionnalité peut être soulevée devant une instance judiciaire⁴ et devant un tribunal d'arbitrage commercial⁵ à n'importe quel stade du litige, quel que soit son objet.

En outre, une exception d'inconstitutionnalité peut être soulevée devant le juge des faillites⁶.

En vertu de l'article 146 lit. d) de la Constitution de la Roumanie, l'exception d'inconstitutionnalité peut être directement soulevée par l'avocat du peuple (l'ombudsman), indépendamment de l'existence de tout différend. L'exception est soulevée directement devant la Cour constitutionnelle⁷ et non pas devant un tribunal, ne nécessite pas une partie à une procédure devant une juridiction de l'avocat du peuple et est basée sur la pratique de l'ombudsman dans le traitement des plaintes des citoyens sur les violations des droits de leurs dispositions constitutionnelles ou légales⁸.

Selon l'art. 29, par. (1) de la loi n° 47/1992, l'exception d'inconstitutionnalité peut être soulevée dans toute procédure et à tout stade du procès.

La saisine de la Cour constitutionnelle d'une exception d'inconstitutionnalité ne peut être atteinte par *actio popularis*, mais exige la capacité d'agir pour les sujets de droit expressément et limitativement énumérés dans le texte constitutionnel.

Le tribunal devant lequel s'est soulevée l'exception d'inconstitutionnalité est obligé de décider de la recevabilité d'une telle exception, qui est d'en saisir la Cour constitutionnelle, quand les exigences

d'admissibilité sont remplies, ou de rejeter la demande de renvoi, à l'exception étant irrecevable en vertu de l'article 29 par. (6) de la loi n° 47/1992, si l'exception est contraire à l'article 29, par. (1), (2) ou (3) de la loi.

Le tribunal ne peut rejeter comme non fondée l'exception d'inconstitutionnalité, puisque celle-ci excède sa compétence.

Lorsque l'exception d'inconstitutionnalité est admissible en vertu de l'article 29, par. (1) - (3) de la loi n° 47/1992, la Cour est tenue de saisir la Cour constitutionnelle.

En vertu de l'article 29, par. (4) de la loi sur la Cour constitutionnelle, le renvoi est fait par le tribunal ou l'arbitrage commercial par un jugement avant dire droit⁹.

La Cour constitutionnelle a été jugée juridiquement acquise lorsque l'acte introductif a été la décision du tribunal d'appel qui a accueilli l'appel contre un jugement avant dire droit qui a rejeté comme irrecevable l'exception d'inconstitutionnalité soulevée par une partie devant la première instance.

L'acte de saisine de la Cour Constitutionnelle doit comprendre la consignation de l'exception d'inconstitutionnalité, motivée par la partie l'ayant soulevée, les points de vue des parties, l'opinion de l'instance sur l'exception. Au cas où l'exception a été soulevée d'office, l'instance doit la motiver par le jugement avant dire droit, qui doit comprendre aussi les allégations des parties. Le jugement avant dire droit de saisine doit être accompagné par les preuves déposées.

Par la décision n° 353/2005, la Cour constitutionnelle a jugé que le manque de l'opinion de l'instance sur l'exception ne déterminait pas l'illégalité de renvoi devant la Cour constitutionnelle. L'ombudsman a fait valoir que le texte de l'art. 29, par. (4) de la loi n° 47/1992 était inconstitutionnel parce qu'il obligeait le tribunal à se

prononcer sur l'exception d'inconstitutionnalité soulevée, et pouvait être interprété comme une opinion sur la constitutionnalité des lois qui pourraient être soumises à un contrôle constitutionnel par la Cour constitutionnelle, qui est contraire à la lettre et l'esprit des dispositions de l'art. 124 de la Constitution sur l'indépendance et l'impartialité de juges.

Après avoir analysé l'exception d'inconstitutionnalité, la Cour constitutionnelle a estimé qu'il n'y avait pas d'incompatibilité entre le texte de loi et les dispositions constitutionnelles soulevées des critiques, mais plutôt, ce qui rendait l'opinion de la Cour sur l'exception d'inconstitutionnalité était une forme d'expression du lien qui doit exister entre le juge "a quo" et le juge "a quem" dans le processus de règlement de l'exception.

Ce lien est plus évident puisque l'application des textes visés au tribunal, le juge a quo est aussi un filtre de l'exception d'inconstitutionnalité soulevée par les parties, en ce qui concerne l'obligation de rejeter comme irrecevable l'exception

d'inconstitutionnalité qui ne satisfait pas les exigences de la loi.

Par conséquent, l'obligation de la loi critiquée ne viole aucune disposition ou un principe constitutionnel, et en ce qui concerne les tribunaux, ceux-ci peuvent présenter leurs opinions sur l'exception.

La Cour constitutionnelle a également constaté que, de toute évidence, tout en exprimant l'opinion du tribunal sur l'exception d'inconstitutionnalité ne peut pas avoir une signification de juger l'affaire, car le tribunal n'est pas compétent pour statuer sur l'exception, qui est la prérogative de la Cour constitutionnelle, conformément à l'art. 146 points d) de la Constitution.

Les instances judiciaires ou d'arbitrage commercial devant lesquelles l'exception d'inconstitutionnalité peut être soulevée sont tenues de censurer les termes de la recevabilité, dans les cas prévus par l'article 29, par. (6) de la loi n° 47/1992.

**La suite de cet article
dans le prochain numéro**

1. **Léon Duguit** a montré qu'il était "admirablement réalisé, les arguments utilisés concernant le principe de la séparation des pouvoirs: les pouvoirs peuvent se contrôler et se censurer les uns les autres; le système de hiérarchie juridique: il n'y a aucun texte qui interdise aux juges d'examiner la constitutionnalité des lois, ils doivent donner la préférence à la Constitution, si la loi est en contradiction avec elle; les pouvoirs judiciaires inscrits dans la loi: le juge rendra un serment de respecter la Constitution et les lois du pays, par conséquent, le législateur lui-même a reconnu le pouvoir des juges d'appliquer en intégralité la Constitution.

2. Seule la Cour de cassation dans les Sections-Unis a le droit de juger la constitutionnalité des lois et de la déclarer à ceux qui sont contraires à la Constitution.

3. **Ioan Muraru, Elena Simina Tanasescu**, La Constitution de la Roumanie. Commentaire sur les articles, Editions C.H. Beck, Bucarest, 2008

4. La jurisprudence de la Cour Constitutionnelle a établi que les juridictions de la Cour des Comptes ne pouvaient pas saisir la Cour avec des exceptions d'inconstitutionnalité, parce qu'elles ne sont pas des instances judiciaires.

5. Par exemple, la décision n° 395/2006 de la Cour constitutionnelle, qui a décidé l'inconstitutionnalité des dispositions de l'art. 340, art. 3401, art. 341, art. 342 et art. 3596 du Code de procédure civile et de l'art. 13 par. 3 et 6 du décret-loi n° 139/1990 en ce qui concerne les chambres de commerce

et d'industrie en Roumanie, soulevée dans une procédure d'arbitrage.

6. Par exemple, la décision no.484/2008 sur l'inconstitutionnalité des dispositions de l'art. 33 par. (3) de la loi n° 85/2006 sur les procédures d'insolvabilité.

7. **Corneliu-Liviu Popescu**, L'ombudsman comme titulaire du droit de saisine de la Cour constitutionnelle, conformément à la Constitution révisée, dans la revue «Le Droit» no.6/2004, p.54-68

8. Par exemple, la décision no.859/2009 qui a constaté que les dispositions des articles 5-8 de l'ordonnance gouvernementale d'urgence nr.149/2007 approuvant des mesures dans les finances publiques sont inconstitutionnelles dans la mesure où il est entendu que le paiement par la carte de crédit est obligatoire.

9. Par la décision no.64/2000, la Cour constitutionnelle a statué qu'elle a été illégalement saisie par le Tribunal de première instance d'Oravita, par la sentence civile no. 1757 du 9 Décembre 1999, rendu dans le dossier no.1267/1999, avec l'exception d'inconstitutionnalité des dispositions du par. 9 et 10 de l'art. 25, respectivement, de l'art. 25 de l'Ordonnance d'urgence du Gouvernement no. 50/1998, l'Ordonnance d'urgence du Gouvernement no. 1/1999, respectivement, de l'art. 3 par. 25 de l'Ordonnance du Gouvernement no. 82/1997.

Ռատական պրակտիկա

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ
Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ
ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀՀ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԶԻՆՎԱԿԱՆ ԴԱՍԱՏԸ
(ԱՅՍՈՒՇԵՏ՝ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ)**

2011 թվականի հոկտեմբերի 20-ին

Երևան քաղաքում

դռնբաց դատական նիստում, քննության առնելով Համայակ Ջալիկոյի Սահակյանի վերաբերյալ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի (այսուհետ նաև՝ Վերաքննիչ դատարան) 2011 թվականի հուլիսի 21-ի որոշման դեմ ամբաստանյալ Հ.Սահակյանի պաշտպան Ա.Ոսկանյանի վճռաբեկ բողոքը,

Պ Ա Ր Ձ Ե Ց

1. Գործի դատավարական մախապատմությունը

1. 2009 թվականի օգոստոսի 16-ին ՀՀ ոստիկանության քննչական գլխավոր վարչության Լոռու մարզի քննչական բաժնի Սպիտակի քննչական բաժանմունքում հարուցվել է թիվ 52105109 քրեական գործը՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 177-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետի հատկանիշներով՝ անհայտ անձի կողմից շինություն ապօրինի մուտք գործելով առանձնապես խոշոր չափի գույք գաղտնի հափշտակելու դեպքի առթիվ:

2009 թվականի սեպտեմբերի 29-ին ՀՀ ոստիկանության քննչական գլխավոր վարչության Լոռու մարզի քննչական բաժնում հարուցվել է թիվ 39105209 քրեական գործը՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 175-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ կետերի հատկանիշներով՝ անհայտ անձանց կողմից Գուրգեն և Հոռոմ Ավդալյանների նկատմամբ ավազակային հարձակում գործելու դեպքի առթիվ:

2009 թվականի հոկտեմբերի 1-ին Համայակ Սահակյանը ձերբակալվել է:

2009 թվականի հոկտեմբերի 2-ին որոշում է կայացվել թիվ 52105109 քրեական գործը թիվ 39105209 քրեական գործին միացնելու մասին:

Նախաքննության մարմնի 2009 թվականի հոկտեմբերի 3-ի որոշմամբ Հ.Սահակյանը ներգրավվել է որպես մեղադրյալ, և նրան մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 175-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին, 2-րդ կետերով, 235-րդ հոդվածի 3-րդ մասով:

Երևանի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2009 թվականի հոկտեմբերի 4-ի որոշմամբ Հ.Սահակյանի նկատմամբ որպես խափանման միջոց է կիրառվել կալանավորումը:

Նախաքննության մարմնի 2010 թվականի հուլիսի 6-ի որոշմամբ Հ.Սահակյանին առաջադրված մեղադրանքը փոփոխվել է, և նրան ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-175-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով, 38-177-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով և 38-235-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նոր մեղադրանք է առաջադրվել:

2010 թվականի օգոստոսի 13-ին քրեական գործը մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան

ՓԵՏՐՎԱՐ 2012 2 (151)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

(այսուհետ նաև՝ Առաջին ատյանի դատարան):

2. Առաջին ատյանի դատարանի 2011 թվականի փետրվարի 22-ի դատավճռով ճանաչվել և հռչակվել է ամբաստանյալ Հ.Սահակյանի անմեղությունը ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-235-րդ հոդվածի 2-րդ մասով առաջադրված մեղադրանքում: Հ.Սահակյանը մեղավոր է ճանաչվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-175-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով, 38-177-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով և դատապարտվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-175-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով ազատազրկման 10 տարի ժամկետով՝ հանցագործությանը պատճառված վնասի չափով գույքի բռնագրավմամբ, 38-177-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով՝ ազատազրկման 6 տարի ժամկետով՝ առանց գույքի բռնագրավման: ՀՀ քրեական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի կարգով պատիժները մասնակիորեն գումարելու միջոցով Հ.Սահակյանի նկատմամբ պատիժ է նշանակվել ազատազրկում 13 տարի ժամկետով՝ հանցագործությանը պատճառված վնասի չափով գույքի բռնագրավմամբ: ՀՀ քրեական օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի կարգով նշանակված պատիժն գումարելով Հ.Սահակյանի նկատմամբ Առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2009 թվականի մայիսի 12-ի դատավճռով նշանակված պատիժի չկրած մասից 6 ամիս ժամկետով ազատազրկումը՝ ամբաստանյալ Հ.Սահակյանի նկատմամբ վերջնական պատիժ է սահմանվել ազատազրկում 13 տարի 6 ամիս ժամկետով՝ հանցագործությանը պատճառված վնասի չափով գույքի բռնագրավմամբ՝ պատժի սկիզբը հաշվելով 2009 թվականի հոկտեմբերի 1-ից:

Նույն դատավճռով դատապարտվել են նաև Գոռ Աջամյանը, Ռոման Մելոյանը, Լևոն Եղիյանը, Արթուր Յարմալոյանը, Վահե Յարմալոյանը, Երեմ Կիրակոսյանը, Արման Օհանյանը, Սաշա Վարդանյանը, Վիգեն Աբրահամյանը և Ռոման Հակոբյանը:

Վճռվել է նաև ամբաստանյալներ Հ.Սահակյանից, Գ.Աջամյանից, Ռ.Մելոյանից, Լ.Եղիյանից և Ա.Յարմալոյանից համապարտության կարգով բռնագանձել 5.000.000 ՀՀ դրամ՝ հօգուտ տուժող Գ.Ավդալյանի:

3. Պաշտպանի վերաքննիչ բողոքի հիման վրա քննության առնելով քրեական գործը՝ Վերաքննիչ դատարանը 2011 թվականի հուլիսի 21-ին որոշում է կայացրել բողոքը մերժելու, Առաջին ատյանի դատարանի 2011 թվականի փետրվարի 22-ի դատավճռը՝ օրինական ուժի մեջ թողնելու մասին:

4. Վերաքննիչ դատարանի 2011 թվականի հուլիսի 21-ի որոշման դեմ վճռաբեկ բողոք է բերել ամբաստանյալ Հ.Սահակյանի պաշտպան Ա.Ոսկանյանը:

Վճռաբեկ դատարանը 2011 թվականի սեպտեմբերի 26-ի որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը վարույթ է ընդունել:

Դատավարության մասնակիցների կողմից վճռաբեկ բողոքի պատասխան չի ներկայացվել:

2. Գործի փաստական հանգամանքները և վճռաբեկ բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեցող փաստերը

5. Ամբաստանյալ Հ.Սահակյանը դատապարտվել է հետևյալ արարքների համար.

2009 թվականի օգոստոսի կեսերին Հ.Սահակյանը պլանավորել և իրագործել է Սպիտակ քաղաքի բնակիչ Գ.Կարոյանի խանութից առանձնապես խոշոր չափերով ոսկյա զարդերի այլ ապրանքների գողությունը: Որպես այդ հանցագործության կատարող ընտրել է Գ.Աջամյանին, ով իրագործելով Հ.Սահակյանի հանցավոր մտադրությունը՝ գողություն կատարելու նպատակով 2009 թվականի օգոստոսի 15-ի լույս 16-ի գիշերն ապօրինի մուտք է գործել Սպիտակ քաղաքում գտնվող, Գ.Կարոյանին պատկանող խանութ-սրահ, այնտեղից գաղտնի հափշտակել առանձնապես խոշոր

Դատական պրակտիկա

չափի՝ 5.151.480 ՀՀ դրամ ընդհանուր արժողությամբ գույք, գումար: Նույն օրը՝ գողությանից մի քանի ժամ հետո, Հ.Սահակյանը, իրագործելով Գ.Աջամյանին տրված խոստումը, քրեակատարողական հիմնարկից զանգահարել է Արարատի մարզի Ավշար գյուղի բնակիչ Ռ.Հակոբյանին, խնդրել, որ օգնի Գ.Աջամյանին վաճառել նրա մոտ եղած ոսկյա զարդերը: Ռ.Հակոբյանը 2009 թվականի օգոստոսի 18-ին Գ.Աջամյանից գնել է գողացված ոսկյա զարդերի մի մասը՝ 310 գրամ քաշով տարբեր տեսակի ոսկյա զարդեր: Գողացված ապրանքների վաճառքից գոյացած գումարների մեծ մասը Գ.Աջամյանն ուղարկել է Հ.Սահակյանին:

Շարունակելով իր հանցավոր գործունեությունը՝ Հ.Սահակյանը, գտնվելով «Սան» քրեակատարողական հիմնարկում, 2009 թվականի սեպտեմբերի վերջերին որոշել է կրկին կազմակերպել հափշտակություն, Գ.Աջամյանին հանձնարարել է, որ իրեն հայտնի ինչ-որ տան կամ խանութի մասին, որտեղից կարելի է հափշտակություն կատարել: Գ.Աջամյանն այդ մասին հայտնել է ընկերներին՝ Ռ.Սելոյանին, Ա.Յարմալոյանին և Լ.Շղիյանին, վերջինս տեղեկացրել է Գ.Ավդալյանի՝ Տաշիր քաղաքի Լենինի 77 հասցեում գտնվող առանձնատան մասին, որից հետո Գ.Աջամյանն այդ մասին հայտնել է Հ.Սահակյանին: Հ.Սահակյանը քրեակատարողական հիմնարկում պլանավորել է Գ.Ավդալյանի բնակարանից զենքի գործադրմամբ ավազակության եղանակով առանձնապես խոշոր չափի գույքի հափշտակությունը որոշել, որ այն կատարի Գ.Աջամյանը, սակայն այս անգամ նախնական համաձայնությամբ խմբի կազմում: Միաժամանակ իմանալով, որ 2009 թվականի սեպտեմբերի կեսերից Գ.Աջամյանը սկսել է շփվել Ռ.Սելոյանի, Լ.Շղիյանի, Ա.Յարմալոյանի, Վ.Յարմալոյանի հետ, խորհրդակցել է Գ.Աջամյանի հետ ու որպես նրա հետ ավազակության համակատարողներ ընտրել Ռ.Սելոյանին, Լ.Շղիյանին և Ա.Յարմալոյանին: Գրանցից հետո Հ.Սահակյանն անձամբ զանգահարել է վերջիններիս՝ համոզելով, որ Գ.Աջամյանի հետ կատարեն զենքի գործադրմամբ ավազակություն՝ խոստանալով, որ հակառակ դեպքում, եթե հանցագործությունը բացահայտվի, կկազմակերպի նա նրանց պարտակումը, նրանք էլ տվել են իրենց համաձայնությունը: Այնուհետև, Հ.Սահակյանը սեպտեմբերի 28-ին կրկին զանգահարել է նրանց՝ տալով հրահանգներ ցուցումներ, որ գիշերը կատարեն պլանավորված հանցագործությունը: Նույն օրը գիշերը Գ.Աջամյանը, Ռ.Սելոյանը, Լ.Շղիյանը, Ա.Յարմալոյանը նրա եղբայրը՝ Վ.Յարմալոյանը, գնացել են Տաշիր քաղաք, սակայն վերջինիս չեն հայտնել այնտեղ գնալու իրենց իրական նպատակի մասին, նրան թողել են Տաշիր քաղաքի հրապարակի մոտ, իսկ իրենք, ղեկավարվելով Հ.Սահակյանի կողմից հեռախոսակապի միջոցով տրված ցուցումներով, 2009 թվականի սեպտեմբերի 29-ին՝ ժամը 1-ի սահմաններում, Ավդալյանների նկատմամբ ավազակային հարձակում կատարելու նպատակով Տաշիր քաղաքի նախկին մշակույթի տան մոտ հագել են նախապես իրենց հետ բերված դիմակները, Գ.Աջամյանը վերցրել է ապօրինի պահվող հրազեն հանդիսացող 16 մմ տրամաչափի որսորդական ողորկափող ձևափոխված հրացանը՝ լիցքավորված 1 փամփուշտով, մոտեցել են Գ.Ավդալյանի՝ Տաշիր քաղաքի, Լենինի փողոցի 77 հասցեում գտնվող առանձնատանը: Այդ պահին Լ.Շղիյանը կոտրել է նշված առանձնատան մուտքի դուռը, Գ.Աջամյանի, Ռ.Սելոյանի ու Ա.Յարմալոյանի հետ ապօրինի մուտք են գործել բնակարան, հարձակվել են Գուրգեն, Հռոմ Ավդալյանների վրա, ովքեր գտնվել են անկողնում՝ քնած վիճակում, կաշուն ժապավենով կապել նրանց, ապա ձեռքերով, ոտքերով ու հրացանի բռնակով դիտավորությամբ հարվածներ են հասցրել Գ.Ավդալյանի դեմքին, մարմնի տարբեր մասերին, որի հետևանքով նրա առողջությանը պատճառվել է առողջության կարճատ քայքայումով թեթև վնաս, իսկ Հ.Ավդալյանին պատճառել են մարմնական վնասվածքներ, որոնք առողջության թեթև վնասի հատկանիշներ չեն

պարունակում: Միաժամանակ Ավդայաններից տվել են կյանքի և առողջության համար վտանգավոր բռնություն գործադրելու սպառնալիքներ, որի ընթացքում ավագակությամբ նրանց առանձնատնից հափշտակել են առանձնապես խոշոր չափի՝ 3.118.153 ՀՀ դրամ ընդհանուր արժողությամբ գույք, գումար, բացի այդ, հանցագործության կազմակերպչի՝ Հ.Սահակյանի դիտավորությունից դուրս հափշտակել են Գ.Ավդայանին պատկանող, պետական պարգևեր հանդիսացող թվով 2 «Լենինի» ու թվով 1 «Մուրճ Մանգաղ» շքանշաններ, հրազեն հանդիսացող գործարանային արտադրության «ԱԿ-74» տեսակի ինքնաձիգ, ռազմամթերք հանդիսացող 150 հատ 5,45 մմ տրամաչափի մարտական փամփուշտ՝ լիցքավորված 5 հատ պահունակում: Այնուուհետև, երբ դուրս են եկել Ավդայանների առանձնատնից, մոտեցել Վ.Յարմալոյանին, տարածքում ծառայություն իրականացնող, ՀՀ ոստիկանության Տաշիրի բաժնի երեք աշխատակիցները փորձել են պարզել նրանց այդ վայրում գտնվելու պատճառը, սակայն Լ.Եղիյանը, ճանաչելով ոստիկաններին, այդ մասին բարձրաձայն հայտնել է ընկերներին ու դիմել են փախուստի: Ռ.Մելոյանը, Լ.Եղիյանը, Ա.Յարմալոյանը, Վ.Յարմալոյանը փախել են Լոռու մարզի Մեղովկա գյուղ, իսկ Գ.Աջամյանը հեռացել է անհայտ ուղղությամբ: Մեղովկա գյուղում Ռ.Մելոյանը զանգահարել է Հ.Սահակյանին տեղեկացրել ավագակության հաջող կատարման դրանից հետո ոստիկանների հետ տեղի ունեցած ընդհարման մասին՝ հայտնելով իրենց գտնվելու վայրը, իսկ Հ.Սահակյանը, կատարելով նրանց նախօրոք տված իր խոստումը, ցուցում է տվել որպեսզի մնան տեղում, մինչ ինքը կկազմակերպի նրանց փախուստը: Գրանցից հետո Հ.Սահակյանը զանգահարել է իր վաղեմի ծանոթ Կ.Գասպարյանին՝ ասելով, թե իբր ընկերները կռիվ են արել և հետապնդվում են ոստիկանների կողմից ու խնդրել է, որ նրանց գիշերելու տեղ տա: Կ.Գասպարյանը, հանդիպելով նրանց, տեղավորել է նույն գյուղում գտնվող մի անասնագոմում, որտեղ վերջիններս գիշերել են: Գիշերը Հ.Սահակյանը զանգահարել է Ռ.Մելոյանին ու մյուսներին և ցուցում տվել, որ այդտեղից առավոտյան ինքնուրույն գնան տարբեր ուղղություններով, որից հետո նրանք սկզբից միասին մեկնել են քաղաք Գավառ, իսկ հաջորդ օրը՝ գնացել տարբեր ուղղություններով:

6. Վկաներ Անատոլի Սերոբի Անանյանի, Հարություն Նիկոլայի Նիկողոսյանի և Քերոբ Հայկազի Մեժլումյանի նկատմամբ կիրառվել են պաշտպանության միջոցներ, և նրանց նախաքննական ցուցմունքների բովանդակությունը պաշտպանության կողմի համար մատչելի չի եղել:

7. Առաջին ատյանի դատարանի դատավճռում մասնավորապես նշվել է. «Գոռ Աջամյանի, Ռոման Մելոյանի, Լևոն Եղիյանի, Արթուր Յարմալոյանի կողմից, նախնական համաձայնության խմբի կազմում, զենքի գործադրմամբ կատարված ավագակությունը և Գոռ Աջամյանի կողմից կատարված գողությունները Համայակ Սահակյանի կողմից կազմակերպված լինելն արդեն իսկ վերը նշված ապացույցներով հիմնավորված է, սակայն ի լրումն այդ ապացույցների Համայակ Սահակյանի մեղքը հիմնավորվում է նաև քրեական գործում առկա պաշտպանության միջոցներ կիրառված անձանց՝ Անատոլի Սերոբի Անանյանի, Հարություն Նիկոլայի Նիկողոսյանի և Քերոբ Հայկազի Մեժլումյանի ցուցմունքներով: Պաշտպանվող անձինք դատարան են ուղարկել համապատասխան դիմումներ, որոնցով հաստատել են իրենց կողմից նախկինում տրված ցուցմունքները» (տե՛ս քրեական գործ, 14-րդ հատոր, էջ 275):

3. Վճռաբեկ բողոքի հիմքերը, հիմնավորումները և պահանջը

Վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքերի սահմաններում ներքոհիշյալ հիմնավորումներով.

ՓԵՏՎԱՐ 2012 Ձ (161)

ՊԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

Դատական պրակտիկա

8. Բողոքի հեղինակը փաստարկել է, որ ստորադաս դատարանների կողմից խախտվել են ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ, 6-րդ, 19-րդ, 21-րդ, 22-րդ հոդվածների, «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 10-րդ, 38-րդ, 48-րդ, 61-րդ հոդվածների և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 7-րդ, 18-րդ, 19-րդ, 23-րդ, 90-րդ, 102-րդ, 104-րդ, 110-րդ, 121-րդ, 126-րդ, 127-րդ, 154-րդ, 158-րդ, 218-րդ, 309-րդ, 358-րդ, 371-րդ, 385-րդ, 390-րդ հոդվածների պահանջները:

9. Ի հիմնավորումն ասվածի՝ բողոքաբերը նշել է, որ սույն գործով պաշտպանության միջոցներ կիրառված և անունները, հայրանուններն ու ազգանունները փոխված անձանց՝ Անատոլի Սերոբի Անանյանի, Հարություն Նիկողայի Նիկողոսյանի և Քերոբ Հայկազի Մեժումյանի ցուցմունքները դատարանում չեն հետազոտվել, պաշտպանության կողմն անգամ տեղյակ չի պահվել, թե ում և ինչ հանգամանքների մասին են տրված այդ ցուցմունքները: Այդ կապակցությամբ ներկայացրել են բազմաթիվ միջնորդություններ, որոնք բոլորն էլ դատարանի կողմից մերժվել են: Այս պայմաններում Առաջին աստիճանի դատարանը Հ.Սահակյանին առաջադրված մեղադրանքում մեղավոր է ճանաչել՝ հիմք ընդունելով նաև նշված անձանց ցուցմունքները, իսկ Վերաքննիչ դատարանն այն իրավաչափ է համարել, որով կոպտորեն խախտվել է կողմերի իրավահավասարությունը:

Բողոքի հեղինակը, շարադրելով և վերլուծելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մի շարք վճիռներ և Վճռաբեկ դատարանի որոշումներ, այնուհետև եզրակացություն է արել առ այն, որ նշված անանուն վկաների ցուցմունքների չիրապարակվելու և դրանց բովանդակությանը չձանոթանալու հետևանքով պաշտպանության կողմը գրկված է եղել դրանց՝ որպես ապացույցի օգտագործման թույլատրելիությունը վիճարկելու հնարավորությունից, ինչը հանգեցրել է ՀՀ Սահմանադրությամբ և քրեադատավարական օրենքով երաշխավորված արդար դատական քննության իրավունքի խախտման:

10. Բողոքի հեղինակը փաստարկել է նաև, որ ամբաստանյալ Հ.Սահակյանի մեղադրանքի հիմքում դրված ապացույցների զանգվածում առկա են մի շարք ապացույցներ, որոնք ձեռք են բերվել քրեադատավարական օրենքի նորմերի խախտմամբ, հետևաբար հանդիսանում են անթույլատրելի: Ըստ բողոքաբերի՝ նշված ապացույցների թույլատրելիության հարցը բարձրացվել է իր վերաքննիչ բողոքում, սակայն Վերաքննիչ դատարանն առանց որևէ պատճառաբանության նշել է, թե նշված ապացույցներն անթույլատրելի ճանաչելու հիմքեր չկան:

11. Բացի այդ, բողոք բերած անձը նշել է, որ Վերաքննիչ դատարանի կողմից սույն գործի քննության ընթացքում թույլ են տրվել քրեադատավարական օրենքի էական խախտումներ: Մասնավորապես, ըստ բողոքաբերի՝ Վերաքննիչ դատարանն անհիմն կերպով իր վերաքննիչ բողոքը քննել է վճռաբեկության կարգով, որպիսի հանգամանքը գրկել է պաշտպանության կողմին նյութական իրավունքի խախտումների վերաբերյալ ապացույցներ ներկայացնելու, դատավարական իրավունքի խախտումները հիմնավորելու նպատակով այլ միջնորդություններ հարուցելու, ինչպես նաև դատական կազմին ինքնաբացարկի միջնորդություն ներկայացնելու հնարավորությունից: Ըստ բողոքաբերի՝ տեղի է ունեցել նաև պաշտպանության իրավունքի խախտում:

12. Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ բողոք բերած անձը խնդրել է ամբաստանյալ Հ.Սահակյանի մասով բեկանել Առաջին աստիճանի դատարանի 2011 թվականի փետրվարի 22-ի դատավճիռը և Վերաքննիչ դատարանի 2011 թվականի հուլիսի 21-ի որոշումը և գործն ուղարկել Առաջին աստիճանի դատարան՝ նոր քննության:

Վճռաբեկ դատարանի պատճառաբանությունները և եզրահանգումը

13. Սույն գործով բողոքաբերն ըստ էության անդրադարձել է երեք հարցի. ա) պաշտպանության միջոցների ներքո գտնվող երեք վկաների՝ չբացահայտված բովանդակությամբ ցուցմունքների օգտագործման իրավաչափությունը, բ) մի շարք ապացույցների թույլատրելիությունը, գ) վերաքննիչ դատարանի կողմից բողոքը վճռաբեկության կարգով քննության առնելու իրավաչափությունը:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ բողոքարկված դատական ակտը վճռաբեկ վերանայման ենթարկելու նպատակն օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման սահմանադրական գործառույթի իրացումն է: Այս առումով Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ պաշտպանության միջոցներով ապահովված անձանց ցուցմունքների դատական կիրառելիության կապակցությամբ առկա է օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման խնդիր: Ուստի, անհրաժեշտ է համարում սույն գործով արտահայտել իրավական դիրքորոշումներ, որոնք կարող են ուղղորդող նշանակություն ունենալ նման գործերով դատական պրակտիկայի ճիշտ ձևավորման համար:

Վերոգրյալի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանը նպատակահարմար է համարում նախ անդրադառնալ բողոքաբերի բարձրացրած առաջին իրավական հարցին:

14. Վճռաբեկ դատարանը քննության է առնում հետևյալ իրավական հարցը՝ անանուն վկաների չիրապարկված ցուցմունքները կարո՞ղ էին արդյոք որպես ապացույց օգտագործվել Հ.Սահակյանի նկատմամբ մեղադրական դատավճիռը պատճառաբանելիս:

15. ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն. «Յուրաքանչյուր ոք ունի (...) իրեն ներկայացված մեղադրանքի հիմնավորվածությունը պարզելու համար հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ, անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից (...) իր գործի (...) քննության իրավունք»:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի համաձայն. «1. Յուրաքանչյուր ոք (...) նրան ներկայացված ցանկացած քրեական մեղադրանքի առնչությամբ, ունի օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից (...) արդարացի (...) դատաքննության իրավունք (...):

3. Քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ մեղադրվող յուրաքանչյուր ոք ունի հետևյալ նվազագույն իրավունքները (...),

բ. բավարար ժամանակ ու հնարավորություններ՝ իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար (...),

դ. հարցաքննելու իր դեմ ցուցմունք տվող վկաներին կամ իրավունք ունենալու, որ այդ վկաները ենթարկվեն հարցաքննության, և իրավունք ունենալու՝ իր վկաներին կանչելու ու հարցաքննելու միևնույն պայմաններով, ինչ իր դեմ ցուցմունք տված վկաները (...):»:

16. Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ քրեական դատավարությունում արդար դատաքննության հիմնարար իրավական արժեքի բաղադրատարրերից է պաշտպանության կողմի իրավունքը տեղեկացված լինելու գործում եղած ապացույցների, հատկապես՝ մեղադրական ապացույցների մասին: Այդ իրավունքը ծագում է մինչդատական վարույթի եզրափակիչ ընթացաշրջանում՝ գործի նյութերին ծանոթանալիս, և տարածվում է դատական վարույթների վրա:

Ապացույցների մասին տեղեկացված լինելու՝ պաշտպանության կողմի իրավունքը բխում է «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետից և 3(բ) ենթակետից՝ որ-

Դատական պրակտիկա

պես հավասար պայմանների իրավունքի և պաշտպանությունը նախապատրաստելու համար բավարար հնարավորություն ունենալու իրավունքի կենսագործման նախապայման: Եթե այդ նախապայմանը բացակայի, ապա կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով երաշխավորված արդար դատաքննության իրավունքը՝ ընդհանրապես, 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով («զենքերի հավասարության» տարր) և 3(բ) ենթակետով երաշխավորված իրավունքը՝ մասնավորապես, կվերածվեն վերացական և պատրանքային իրավունքների:

17. Նախորդ կետում Վճռաբեկ դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումը համահունչ է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքին: Մասնավորապես, *Օջալանն ընդդեմ Թուրքիայի* գործով Եվրոպական դատարանը, հիմնվելով պաշտպանության կողմի իրավունքների նկատմամբ հարգանքի սկզբունքի վրա, հայտնել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը. քրեական գործի նյութերին մեղադրյալի կամ նրա պաշտպանի մատչելիության սահմանափակումը չպետք է խոչընդոտի նախքան դատական քննությունը մեղադրյալի կողմից գործով ապացույցներին ծանոթանալու և այդ ապացույցների վերաբերյալ մեկնաբանություն կատարելու հնարավորությանը: Նույն գործով դատարանը նաև եզրահանգել է, որ պաշտպանության կողմի համար գործով ապացույցներին ծանոթանալու արդյունավետ հնարավորության բացակայությունը հակասում է «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պահանջներին (տե՛ս Օջալանն ընդդեմ Թուրքիայի գործով Մեծ պալատի 2005 թվականի մայիսի 12-ի վճռի 140-144-րդ և 148-149-րդ կետերը, ինչպես նաև նույն գործով Պալատի 2003 թվականի մարտի 12-ի վճռի 160-րդ կետը, գանգատ թիվ 46221/99):

18. Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքն ընդհանուր առմամբ բովանդակում է սույն որոշման 16-րդ կետում մատնանշված հիմնարար իրավական արժեքները կենսագործելու համար անհրաժեշտ իրավական մեխանիզմներ:

Այսպես՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 65-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 16-րդ կետի համաձայն. «Մեղադրյալը, սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով, իրավունք ունի նախաքննության ավարտման պահից ծանոթանալ գործի բոլոր նյութերին, դրանցից անվճար պատճեններ հանել և գործից դուրս գրել ցանկացած ծավալի ցանկացած տեղեկություն»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետի համաձայն. «Պաշտպանը, նպատակ ունենալով պարզելու մեղադրանքը հերքող, կասկածյալի կամ մեղադրյալի պատասխանատվությունը բացառող կամ պատիժը և դատավարական հարկադրանքի միջոցները մեղմացնող հանգամանքները, նրա օրինական շահերը պաշտպանելու, կասկածյալին կամ մեղադրյալին իրավաբանական օգնություն ցույց տալու համար, սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով, իրավունք ունի նախաքննության ավարտման պահից ծանոթանալ գործի բոլոր նյութերին, դրանցից պատճեններ հանել և գործից դուրս գրել ցանկացած ծավալի ցանկացած տեղեկություն»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 265-րդ հոդվածի համաձայն. «1. Մեղադրական եզրակացություն կազմելու համար հավաքված ապացույցները բավարար համարելով՝ քննիչն այդ մասին հաղորդում է մեղադրյալին, պաշտպանին, ինչպես նաև տուժողին, նրա ներկայացուցչին, քաղաքացիական հայցվորին, քաղաքացիական պատասխանողին կամ նրանց ներկայացուցիչներին և որոշում է գործի նյութերի հետ նրանց ծանոթանալու ժամանակը և տեղը:

2. Տուժողին, քաղաքացիական հայցվորին, քաղաքացիական պատասխանողին քննիչը ծանոթանալու համար գործը ներկայացնում է նրանց միջնորդության դեպքում, իսկ մեղադրյալին և պաշտպանին՝ անկախ միջնորդությունից (...):»

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 353-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն. «Երբ ապացույցները հետազոտված են, նախագահողը՝

1) կողմերին բացատրում է, որ նրանք դատական վիճաբանությունների փուլում, իսկ դատարանը՝ դատավճիռ կայացնելիս, իրավունք ունեն հիմնվել միայն այն ապացույցների վրա, որոնք հետազոտվել են դատաքննության ժամանակ (...):»

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 365-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իմաստով. «Հանցանքը կատարելու մեջ ամբաստանյալի մեղավորությունը» «ապացուցված» համարվելու համար *inter alia* անհրաժեշտ է, որ դատարանը բացառապես «[հիմնվի] պատշաճ իրավական ընթացակարգի շրջանակներում դատական քննության ընթացքում գործի հանգամանքների հետազոտման արդյունքների վրա» և «դատաքննության ժամանակ հետազոտված հավաստի ապացույցների» վրա:

19. Նախորդ կետում մեջբերված իրավադրույթներից բխում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի հիման վրա՝ (ա) մեղադրյալին և նրա պաշտպանին օրենքի ուժով տրվում է քրեական գործի նյութերին, այդ թվում՝ ապացույցներին ծանոթանալու հնարավորություն, (բ) դատավճիռի հիմքում չեն կարող դրվել այնպիսի ապացույցներ, որոնք չեն հետազոտվել դատաքննության ընթացքում, (գ) մեղադրական դատավճիռի հիմքում չեն կարող դրվել այնպիսի ապացույցներ, որոնց հետազոտումը չի կատարվել պատշաճ իրավական ընթացակարգով:

20. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի ոչ միայն բովանդակում է սույն որոշման 16-րդ կետում մատնանշված հիմնարար իրավական արժեքները կենսագործելու համար անհրաժեշտ միջոցներ, այլև սահմանում է այնպիսի իրավական մեխանիզմներ, որոնք հնարավորություն են տալիս ապահովել այդ արժեքներին հակակշռող հանրային շահերի, մասնավորապես՝ անձին, հասարակությանն ու պետությանը հանցագործություններից պաշտպանության, հանցագործությունների արդյունավետ բացահայտման կենսագործումը:

Այդպիսի հակակշռող իրավական ինստիտուտներից է քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց պաշտպանության կառուցակարգը, որն ամրագրված է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ գլխում (98-րդ, 98.1-98.13, 99-րդ, 99.1 հոդվածներ):

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 98-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն. «Քրեական դատավարությանը մասնակցող յուրաքանչյուր անձ, ով կարող է հաղորդել տվյալներ, որոնք նշանակություն ունեն հանցագործությունը բացահայտելու և դրա կատարողին հայտնաբերելու համար, ինչի հետևանքով կարող են վտանգվել նրա, նրա ընտանիքի անդամի, մերձավոր ազգականի կամ մերձավորի կյանքը, առողջությունը, գույքը, իրավունքներն ու օրինական շահերը, ունի պաշտպանության իրավունք»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 98.1-րդ հոդվածի համաձայն. «Պաշտպանության միջոցներն են (...)

2) պաշտպանվող անձի ինքնությունը հաստատող տվյալները պաշտպանելը (...):»

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 98.3-րդ հոդվածի համաձայն. «Պաշտպանվող անձի ինքնությունը հաստատող տվյալների պաշտպանությունն իրականացվում է՝

1) քրեական գործի նյութերում և այլ փաստաթղթերում կամ տեղեկություններ պա-

Դատական պրակտիկա

րունակող կրիչներում, ինչպես նաև քննչական գործողությունների կամ դատական նիստերի արձանագրություններում անձի մասին տեղեկությունների սահմանափակումով քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի որոշմամբ քրեական գործում առկա արձանագրային տվյալներում պաշտպանվող անձի ազգանունը, անունը, հայրանունը կեղծանուններով փոխարինելու միջոցով:

Տեղեկությունները սահմանափակելու մասին քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի որոշումը և դրան առնչվող նյութերն առանձնացվում են քրեական գործի մյուս նյութերից և պահվում վարույթն իրականացնող մարմնի մոտ:

Հիմնական վարույթից առանձնացված որոշմանը և դրան առնչվող նյութերին ծանոթանալը մատչելի է միայն դատարանին և քրեական հետապնդումն իրականացնող մարմնին, իսկ դատավարության մյուս մասնակիցները դրան կարող են ծանոթանալ միայն քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի թույլտվությամբ, եթե դա անհրաժեշտ է կասկածյալի կամ մեղադրյալի պաշտպանությունն իրականացնելու կամ քրեական գործի քննության համար էական նշանակություն ունեցող որևէ հանգամանք պարզելու համար (...):»:

21. Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ հանցագործության բացահայտմանը նպաստող անձանց պաշտպանությունը՝ ընդհանրապես, և պաշտպանվող անձի ինքնությունը հաստատող տվյալների պաշտպանությունը՝ մասնավորապես, հետապնդում են իրավաչափ նպատակներ և ինքնին անհամատեղելի չեն մեղադրյալի՝ արդար դատաքննությունն ապահովող իրավական արժեքների հետ: Սակայն հանցագործության բացահայտմանը նպաստող անձանց պաշտպանությունը կանոնակարգող քրեադատավարական իրավանորմերը մեկնաբանելիս և դրանցով սահմանված իրավական մեխանիզմները գործադրելիս հարկ է նկատի ունենալ, որ դրանք չեն կարող հանգեցնել մեղադրյալի՝ արդար դատաքննության իրավունքի չեզոքացմանը: Ուստի խնդրո առարկա հարցի կապակցությամբ հանրային և մասնավոր իրավաչափ շահերը պետք է այնպես հավասարակշռվեն, որ մեղադրյալը չգրկվի «զենքերի հավասարության» իրավունքից և արդյունավետ պաշտպանության հնարավորությունից:

Այս առումով Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ առանց պաշտպանության կողմին ծանոթանալու հնարավորություն տալու, առանց դատաքննության ընթացքում հետազոտվելու՝ որևէ ապացույց չի կարող դրվել մեղադրական դատավճռի հիմքում: Այլ կերպ՝ չբացահայտված բովանդակությամբ ապացույցի հիման վրա անձին դատապարտելու արգելքը բացարձակ բնույթ է կրում՝ անկախ ապացույցների ընդհանուր զանգվածում այդ ապացույցի դերից: Այդ արգելքը խախտելն ինքնին կազմում է քրեադատավարական օրենքի էական խախտում՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 398-րդ հոդվածի իմաստով:

22. Նախորդ կետում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները պարզաբանելու համար Վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարում իրավական դիրքորոշումներ հայտնել այն դեպքերի կապակցությամբ, երբ անձը դատապարտվում է բացահայտված բովանդակությամբ ապացույցի հիման վրա, որի կապակցությամբ սակայն հնարավորություն չի ստացել իրացնել հակընդդեմ հարցման (*կոնֆրոնտացիայի*) իրավունքը («Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 3(դ) ենթակետ):

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, կիրառելով և մեկնաբանելով «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 3(դ) ենթակետը, եկել է այն ընդհանուր հետևության, որ եթե մեղադրյալին դատավարության որևէ փուլում հնարավորություն չի տրվել հարցեր ուղղել իր դեմ ցուցմունք տված անձին, ապա նա գրկվում է արդար

դատաբնութային իրավունքից (տե՛ս Ունտերպերտինգերն ընդդեմ Ավստրիայի, գանգատ թիվ 9120/80, 1986 թվականի նոյեմբերի 24-ի վճիռ, 31-33-րդ կետեր): Իսկ *Սադակը և ուրիշներն ընդդեմ Թուրքիայի (թիվ 1)* գործով վճռում Եվրոպական դատարանը զարգացրել է *Ունտերպերտինգերի* գործով ամրագրված իրավական դիրքորոշումը և սահմանել, որ անձի դատապարտումը չի կարող ամբողջապես կամ վճռական չափով հիմնվել այնպիսի անձի հայտնած տվյալների վրա, որին հարցեր ուղղելու համարժեք հնարավորություն պաշտպանության կողմը չի ունեցել (տե՛ս Սադակը և ուրիշներն ընդդեմ Թուրքիայի (թիվ 1), գանգատներ թիվ 29900/96 և այլն, 2001 թվականի հուլիսի 17-ի վճիռ, 65-րդ կետ):

Ունտերպերտինգերի և Սադակի գործերով Եվրոպական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումները ոչ թե կոնկրետ գործի փաստերով պայմանավորված դատողություններ են, այլ Եվրոպական դատարանի կայուն նախադեպային պրակտիկայի արտահայտություն: Դրա մասին է վկայում այն, որ նշված իրավական դիրքորոշումները հետագայում բազմիցս վերահաստատվել ու կիրառվել են, մասնավորապես, հետևյալ գործերով. *Հուլիի Գյունեշն ընդդեմ Թուրքիայի*, գանգատ թիվ 28490/95, 2003 թվականի հունիսի 19-ի վճիռ, 53-54-րդ կետեր, *Գոսսան ընդդեմ Լեհաստանի*, գանգատ թիվ 47986/99, 2007 թվականի հունվարի 9-ի վճիռ, 54-55-րդ կետեր, *Բալսիտե-Լիդեիկյենեն ընդդեմ Լիտվայի*, գանգատ թիվ 72596/01, 2008 թվականի նոյեմբերի 4-ի վճիռ, 86-րդ կետ, *Չական ընդդեմ Ալբանիայի*, գանգատ թիվ 44023/02, 2009 թվականի դեկտեմբերի 8-ի վճիռ, 102-րդ կետ, *Խամեշինն ընդդեմ Ռուսաստանի*, գանգատ թիվ 18487/03, 2010 թվականի մարտի 4-ի վճիռ, 32-րդ կետ, *Ա.Ս. - ն ընդդեմ Ֆինլանդիայի*, գանգատ թիվ 40156/07, 2010 թվականի սեպտեմբերի 28-ի վճիռ, 62-րդ կետ, և այլն:

23. Հիմք ընդունելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի հաստատուն նախադեպային իրավունքը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ հակընդդեմ հարցման (*կոնֆրոնտացիայի*) իրավունքով չապահովված ապացույցը մեղադրական դատավճռի հիմքում դնելը քրեադատավարական օրենքի էական խախտում չի կազմի, եթե այդ ապացույցը վճռական կշիռ չունի անձի մեղքը հաստատող ապացույցների գանգվածում: Այլ կերպ՝ առանց հակընդդեմ հարցման՝ ապացույցը մեղադրական դատավճռի հիմքում դնելու արգելքը բացարձակ բնույթ չի կրում: Ուստի այս պարագայում հանրային և մասնավոր իրավաչափ շահերի հավասարակշռությունը հնարավոր է ապահովել հանրային շահերի առավել մեծ ընդգրկմամբ:

24. Զննության առարկա գործի փաստերը սույն որոշման 15-23-րդ կետերում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո գնահատելով՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Հ.Սահակյանի նկատմամբ կայացված մեղադրական դատավճռի հիմքում չբացահայտված բովանդակությամբ ապացույցներ դնելով (տե՛ս սույն որոշման 7-րդ կետը)՝ Առաջին ատյանի դատարանը թույլ է տվել «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 365-րդ հոդվածի խախտում: Ընդ որում, Վճռաբեկ դատարանն էական չի համարում Առաջին ատյանի դատարանի այն հիմնավորումը, որ գործով մնացած ապացույցները բավարար են Հ.Սահակյանի մեղքը հիմնավորելու համար, և այն փաստը, որ նշված երեք ապացույցներն Առաջին ատյանի դատարանում օգտագործվել են միայն ի լրումն (տե՛ս սույն որոշման 7-րդ կետը):

25. Վերոգրյալն ինքնին բավարար է սույն գործով Առաջին ատյանի դատարանի դատավճիռը և Վերաքննիչ դատարանի որոշումը Հ.Սահակյանի մասով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 397-րդ, 398-րդ և 406-րդ հոդվածների հիման վրա բեկա-

Դատական պրակտիկա

ներու և գործն առաջին ատյանի դատարան նոր քննության ուղարկելու համար:

Ինչ վերաբերում է բողոքաբերի բարձրացրած երկրորդ հարցին (տե՛ս սույն որոշման 10-րդ կետը), ապա դրան պետք է պատասխան տրվի գործի նոր քննության արդյունքում: Իսկ բողոքաբերի բարձրացրած երրորդ հարցի կապակցությամբ (տե՛ս սույն որոշման 11-րդ կետը) Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Վերաքննիչ դատարանի որոշման բեկանման հետևանքով այդ հարցի իրավական նշանակությունը բացակայում է:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 92-րդ հոդվածով, Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 403-406-րդ, 419-րդ, 422-424-րդ հոդվածներով՝ Վճռաբեկ դատարանը

Ո Ր Ո Շ Ե Ց

1. Վճռաբեկ բողոքը բավարարել: Ամբաստանյալ Համայակ Ջալիկոյի Սահակյանի վերաբերյալ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-175-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով, 38-177-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2011 թվականի փետրվարի 22-ի դատավճիռը և այն օրինական ուժի մեջ թողնելու մասին ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2011 թվականի հուլիսի 21-ի որոշումը բեկանել և գործն ուղարկել Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան՝ նոր քննության:

2. Որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից, վերջնական է և ենթակա չէ բողոքարկման:

ՓԵՏՐՎԱՐ 2012 Ձ (151)

ՂԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ
ՈՐՈՇՈՒՄ
ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԶԱՂԱՔԱՅԻՆԱԿԱՆ
ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՍԱՏԸ (ԱՅՍՈՒՆԵՏ՝ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ)

2011 թվականի դեկտեմբերի 27-ին
դռնբաց դատական նիստում, քննելով Գրիգոր Խաչատրյանի վճռաբեկ բողոքը ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 09.09.2011 թվականի որոշման դեմ՝ ըստ հայցի Գրիգոր Խաչատրյանի ընդդեմ ՀՀ ոստիկանության «Ճանապարհային ոստիկանություն» ծառայության թիվ 2 հաշվառման քննական ստորաբաժանման, Վարդան Սաղաթեյանի, Գալինա Լիվադոնովայի, Ալբերտ Ամիրյանի, երրորդ անձ ՀՀ արդարադատության մախարաբության դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության Երևանի բաժնի՝ գույքն արգելանքից հանելու պահանջի մասին,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց

1. Գործի դատավարական մախապատմությունը

Դիմելով դատարան՝ Գրիգոր Խաչատրյանը պահանջել է արգելանքից հանել «Սերսեդես Բենց CLS 350» մակնիշի 64 ՕՕ 005 պետհամարանիշի ավտոմեքենան:

Երևանի Էրեբունի և Նուբարաշեն վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի (մախագահող դատավոր՝ Ա. Մերանգույյան) (այսուհետ՝ Դատարան) 31.05.2011 թվականի վճռով հայցը բավարարվել է:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի (այսուհետ՝ Վերաքննիչ դատարան) 09.09.2011 թվականի որոշմամբ Ալբերտ Ամիրյանի վերաքննիչ բողոքը բավարարվել է. Դատարանի 31.05.2011 թվականի վճիռը բեկանվել է և փոփոխվել՝ հայցը մերժվել է:

Սույն գործով վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել Գրիգոր Խաչատրյանը:

Վճռաբեկ բողոքի պատասխան է ներկայացրել Ալբերտ Ամիրյանը:

2. Վճռաբեկ բողոքի հիմքերը, հիմնավորումները և պահանջը

Սույն վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքի սահմաններում ներքոհիշյալ հիմնավորումներով.

Վերաքննիչ դատարանը սխալ է մեկնաբանել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 176-րդ հոդվածը, «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքի 13-րդ հոդվածի 15-րդ կետը, չի կիրառել նույն հոդվածի 16-րդ կետը, որը պետք է կիրառեր, խախտել է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 53-րդ հոդվածը:

Բողոք բերած անձը նշված պնդումը պատճառաբանել է հետևյալ փաստարկներով.

Վերաքննիչ դատարանը հաշվի չի առել, որ 02.07.2009 թվականի առուվաճառքի պայմանագրի կնքման պահին վիճելի ոլորտը կարգավորող ՀՀ օրենսդրությամբ, մասնավորապես՝ «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքով մախատեսված չեն եղել տրանսպորտային միջոցի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցման կարգ և պայմաններ, այլ ընդամենը մախատեսված է եղել տրանսպորտային միջոցը ոստիկանությունում հաշվառման ներկայացնելու

ՓԵՏՐՎԱՐ 2012 2 (161)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

Դատական պրակտիկա

պայման: Ընդ որում, տրանսպորտային միջոցի հետ կատարվող գործարքներից ծագող սեփականության իրավունքի պետական գրանցման ենթարկելու մեխանիզմները կարգավորվել են միայն վերոհիշյալ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին 07.04.2010 թվականի թիվ ՀՕ-36-Ն օրենքով, որն ուժի մեջ է մտել 01.07.2010 թվականին: Սույն գործով ապացուցված է, որ Վարդան Սաղաթեյանի և Ալբերտ Ամիրյանի միջև կնքված առուվաճառքի պայմանագրի հիման վրա ավտոմեքենան Ալբերտ Ամիրյանին չի հանձնվել, այսինքն՝ նշված գույքի նկատմամբ վերջինիս սեփականության իրավունքը չի ծագել, իսկ 02.07.2009 թվականի առուվաճառքի պայմանագրով վիճելի ավտոմեքենան հանձնվել է Գրիգոր Խաչատրյանին, այսինքն՝ այդ պահից սեփականության իրավունքով պատկանում է նրան, մինչդեռ այն գնելուց հետո դրա վրա արգելանք է դրվել:

Վերագրյալի հիման վրա բողոք բերած անձը պահանջել է բեկանել Վերաքննիչ դատարանի 09.09.2011 թվականի որոշումը և օրինական ուժ տալ Դատարանի 31.05.2011 թվականի վճռին կամ գործն ուղարկել նոր քննության:

2.1 Վճռաբեկ բողոքի պատասխանի հիմնավորումները

Գրիգոր Խաչատրյանը որևէ կերպ չի հիմնավորել վիճելի ավտոմեքենան որոշակի ժամանակահատվածում իրեն հանձնված լինելու փաստը, մինչդեռ Դատարանն առանց որևէ ապացույցի հաստատված է համարել, որ Գրիգոր Խաչատրյանի սեփականության իրավունքը ծագել է գույքը հանձնելու պահից՝ 2009 թվականին: Այսինքն՝ գործում բացակայում է որևէ ապացույց այն մասին, որ Վարդան Սաղաթեյանը մինչև ավտոմեքենայի արգելադրման պահը՝ 28.06.2010 թվականը, այն հանձնել է Գրիգոր Խաչատրյանին: Ավտոմեքենան Գրիգոր Խաչատրյանին հանձնված լինելու վերաբերյալ միակ ապացույցն այն է, որ վերջինս 16.03.2011 թվականին դիմել է պետական գրանցման համար և ստացել է մերժում: Հետևաբար, սույն գործում առկա ապացույցներով հնարավոր չէ հաստատված համարել, որ արգելադրումից առաջ վիճելի ավտոմեքենան հանձնված է եղել Գրիգոր Խաչատրյանին, և այդ պահից նրա մոտ ծագել է սեփականության իրավունք:

3. Վճռաբեկ բողոքի քննության համար նշանակություն ունեցող փաստերը

Վճռաբեկ բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեն հետևյալ փաստերը՝

1) 20.11.2008 թվականի ավտոմեքենայի առուվաճառքի պայմանագրի համաձայն՝ Վարդան Սաղաթեյանն Ալբերտ Ամիրյանին է վաճառել «Մերսեդես Բենց CLS 350» մակնիշի 64 ՕՕ 005 պետհամարանիշի ավտոմեքենան (հատոր 1-ին, գ.թ. 9):

2) Գրիգոր Խաչատրյանի և Վարդան Սաղաթեյանի անունից հանդես եկող Աշոտ Կրոյանի միջև 02.07.2009 թվականին կնքված ավտոմեքենայի առուվաճառքի պայմանագրի համաձայն՝ Վարդան Սաղաթեյանը վաճառում է, իսկ Գրիգոր Խաչատրյանը ձեռք է բերում «Մերսեդես Բենց CLS 350» մակնիշի 64 ՕՕ 005 պետհամարանիշի ավտոմեքենան: Նույն պայմանագրի 2-րդ կետի համաձայն՝ ավտոմեքենայի վաճառքի գինը կազմում է 14.400.000 ՀՀ դրամ, որն արդեն վճարվել է: Նշված պայմանագրով դրա առարկայի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման պահի վերաբերյալ որևէ պայման նախատեսված չէ (հատոր 1-ին, գ.թ. 10):

Սույն գործով պայմանագրի առարկա ավտոմեքենան գնորդ Գրիգոր Խաչատրյանին հանձնված լինելու փաստը չի վիճարկվել:

3) ՀՀ ոստիկանության «Ճանապարհային ոստիկանություն» ծառայության թիվ 2 հաշվառման քննական ստորաբաժանման 16.03.2011 թվականի որոշմամբ մերժվել է նշված ավտոմեքենան պետական գրանցման ենթարկելու վերաբերյալ Գրիգոր Խա-

չատրյանի դիմումը այն պատճառաբանությամբ, որ ՀՀ արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության 21.01.2010 թվականի թիվ 204/02, 29.07.2010 թվականի թիվ 11310/02 և 11.02.2011 թվականի թիվ 2076/02 գրություններով ավտոմեքենան գտնվում է արգելանքի տակ (հատոր 1-ին, գ.թ. 14):

4) Երևանի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած 09.12.2009 թվականի վճռով հաստատված համարելով այն փաստը, որ 20.11.2008 թվականի պայմանագրով սահմանված 5-օրյա ժամկետում Վարդան Սաղաթելյանի կողմից ավտոմեքենան և դրա վերաբերյալ փաստաթղթերը չեն հանձնվել Ալբերտ Ամիրջանին, Վարդան Սաղաթելյանից հօգուտ Ալբերտ Ամիրջանի բռնագանձվել է 23.000.000 ՀՀ դրամ՝ որպես նշված ավտոմեքենայի համար վճարված գումար, միաժամանակ որոշվել է 26.11.2008 թվականից մինչև գումարի փաստացի վճարման օրը 23.000.000 ՀՀ դրամի նկատմամբ հաշվարկել և բռնագանձել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 411-րդ հոդվածով նախատեսված տոկոսներ (հատոր 1-ին, գ.թ. 12, 20-25):

4. Վճռաբեկ դատարանի պատճառաբանությունները և եզրահանգումը

Քննելով վճռաբեկ բողոքը նշված հիմքի սահմաններում՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ այն հիմնավոր է հետևյալ պատճառաբանությամբ.

Սույն գործի առանձնահատկությունների հաշվառմամբ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ տվյալ դեպքում պարզման է ենթակա այն իրավական հարցը, թե 02.07.2009 թվականի առուվաճառքի պայմանագրի հիման վրա վիճելի ավտոմեքենայի նկատմամբ Գրիգոր Խաչատրյանի սեփականության իրավունքը ծագել է, թե ոչ:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ դատարանը յուրաքանչյուր ապացույց գնահատում է գործում եղած բոլոր ապացույցների բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտության վրա հիմնված ներքին համոզմամբ:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ պայմանագրով գույքը ձեռք բերողի սեփականության իրավունքը ծագում է գույքը հանձնելու պահից, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով կամ պայմանագրով, իսկ նույն հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ այն դեպքերում, երբ գույքի նկատմամբ իրավունքը ենթակա է պետական գրանցման, ձեռք բերողի սեփականության իրավունքը ծագում է դրա գրանցման պահից:

Նշված հոդվածի վերլուծությունից հետևում է, որ օրենսդիրը պայմանագրի հիման վրա սեփականության իրավունքի ծագումը պայմանավորել է գույքը հանձնելու պահով, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ այլ բան է նախատեսված օրենքով կամ պայմանագրով, ինչպես նաև գույքի նկատմամբ իրավունքը ենթակա է պետական գրանցման:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 449-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ եթե օրենքին համապատասխան, պայմանագիր կնքելու համար անհրաժեշտ է նաև հանձնել գույք, պայմանագիրը կնքված է համարվում համապատասխան գույքը հանձնելու պահից (հոդված 177):

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ գնորդը դառնում է ապրանքի սեփականատեր ապրանքի համար վճարելու պահից, եթե այլ բան նախատեսված չէ պայմանագրով:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ 02.07.2009 թվականի ավտոմեքենայի առուվաճառքի պայմանագրի կնքման պահին վիճելի իրավահարաբերությունը կար-

Դատական պրակտիկա

գավորող «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքով տրանսպորտային միջոցների հետ կատարվող գործարքներից ծագող սեփականության իրավունքի գրանցման պարտադիր պայման նախատեսված չի եղել: Այդ պահանջը և այն չպահպանելու հետևանքները նախատեսվել են միայն «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին 07.04.2010 թվականի թիվ ՀՕ-36-Ն ՀՀ օրենքով, որն ուժի մեջ է մտել 01.07.2010 թվականին: Մասնավորապես՝ նշված օրենքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքի 13-րդ հոդվածը շարադրվել է հետևյալ խմբագրությամբ.

1. Տրանսպորտային միջոցների սեփականության, գրավի և լիզինգի պայմանագրով վարձակալության իրավունքները ենթակա են պետական գրանցման: Պետական գրանցման ենթակա տրանսպորտային միջոցների տեսակների ցանկը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը:

3. Հայաստանի Հանրապետությունում տրանսպորտային միջոցի հետ կատարվող գործարքներից ծագող տրանսպորտային միջոցի սեփականության իրավունքը ծագում է (պետությունը ճանաչում է) պետական գրանցման պահից:

5. Տրանսպորտային միջոցի հետ կատարվող գործարքներից ծագող սեփականության, գրավի կամ լիզինգի պայմանագրով վարձակալության իրավունքի գրանցման պահանջը չպահպանելը հանգեցնում է դրա անվավերության (նման գործարքն առջինն է), բացառությամբ այլ երկրներում տվյալ երկրի օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ծագած սեփականության իրավունքի, որի գրանցման պահանջը չպահպանելը հանգեցնում է օրենքով սահմանված պատասխանատվության:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 438-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ պայմանագիրը պետք է համապատասխանի այն կնքելու պահին գործող օրենքով կամ այլ իրավական ակտերով սահմանված՝ կողմերի համար պարտադիր կանոններին (իմպերատիվ նորմերին): Նույն հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ եթե պայմանագիրը կնքելուց հետո ընդունվել է օրենք, որը սահմանում է կողմերի համար պարտադիր այլ կանոններ, քան պայմանագիրը կնքելիս գործող կանոնները, ապա կնքված պայմանագրի պայմանները պահպանում են իրենց ուժը, բացի այն դեպքերից, երբ օրենքում սահմանված է, որ դրա գործողությունը տարածվում է նախկինում կնքված պայմանագրերից ծագող հարաբերությունների վրա:

Տվյալ հոդվածի վերլուծությունից հետևում է, որ պայմանագիրը կնքելուց հետո նոր օրենք ընդունվելու դեպքում կնքված պայմանագրի պայմանները պահպանում են իրենց ուժը, եթե ընդունված օրենքում ամրագրված չէ կողմերի համար սահմանված պարտադիր այլ կանոնների անմիջական կիրառումը նախկինում կնքված պայմանագրերի նկատմամբ:

Այսպիսով, օրենսդրի կողմից ըստ էության ամրագրվել է այն մոտեցումը, որ նախկինում կնքված պայմանագիրն իր պայմաններով գերակա է նոր ընդունված այն օրենքի նկատմամբ, որը սահմանում է կողմերի համար պարտադիր այլ կանոններ: Դա իր հերթին որոշակի երաշխիք է ստեղծում պայմանագրի կողմերի համար և բացառում նրանց կամքից անկախ՝ նոր ընդունված օրենքով, պայմանագրի պայմանների փոփոխումը, որոնք գործել են պայմանագիրը կնքելու պահին, և որոնց պահպանումը պարտադիր էր պայմանագիրը կնքող կողմերի համար:

Միաժամանակ, ընդհանուր կանոնից օրենսդիրը բացառություն է սահմանել այն դեպքը, երբ օրենքում ուղղակիորեն սահմանված է դրա գործողության տարածումը նախկինում կնքված պայմանագրերից ծագող հարաբերությունների վրա (տես ըստ

հայցի Մարիետա Գուկասյանի ընդդեմ Նորայր Վարդանյանի՝ նվիրատվությունը վերացնելու պահանջի մասին քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 17.04.2009 թվականի թիվ ԵԶԳ/0318/02/08 որոշումը):

Տվյալ դեպքում «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին 07.04.2010 թվականի թիվ ՀՕ-36-Ն ՀՀ օրենքում սահմանված չէ, որ դրա գործողությունը տարածվում է նախկինում կնքված պայմանագրերից ծագող հարաբերությունների վրա, հետևաբար 02.07.2009 թվականի ավտոմեքենայի առուվաճառքի պայմանագրի պայմանները պահպանում են իրենց ուժը:

Սույն գործով Գատարանը հայցը բավարարելիս պատճառաբանել է, որ կողմերի միջև առուվաճառքի գործարքի կնքման պահին գործող օրենսդրությամբ չի նախատեսվել այդ տեսակի գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցում, ուստի ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 1-ին կետի հիմքով 2009 թվականին պայմանագրով գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքը փոխանցվել է գնորդին, մինչդեռ ավտոմեքենաների նկատմամբ պետական գրանցման վերաբերյալ օրենքի լրացումները և փոփոխություններն ուժի մեջ են մտել 01.07.2010 թվականին:

Վերաքննիչ դատարանը Գատարանի դատական ակտի բեկանման հիմքում դրել է այն հանգամանքը, որ Գրիգոր Խաչատրյանն առուվաճառքի պայմանագրի կնքումից հետո չի կատարել գույքի նկատմամբ իր իրավունքների պետական գրանցում, հետևաբար նրա սեփականության իրավունքը ավտոմեքենայի նկատմամբ չի ծագել:

Վերաքննիչ դատարանը միաժամանակ նշել է, որ «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի համաձայն՝ մինչև 2010 թվականի հուլիսի 1-ը պետական լիազոր մարմնի տրամադրած տրանսպորտային միջոցի հաշվառման վկայագիրը համարվում է տրանսպորտային միջոցի սեփականության իրավունքը հավաստող փաստաթուղթ, իսկ սույն գործով հայցվորը նման փաստաթուղթ չի ներկայացրել, ինչը Գատարանի կողմից անտեսվել է, մինչդեռ տվյալ նորմը կարգավորում է մինչև 2010 թվականի հուլիսի 1-ը հարաբերությունները և սույն գործով կիրառելի է:

Սույն գործի փաստերի համաձայն՝ 02.07.2009 թվականի առուվաճառքի պայմանագրով Վարդան Սաղաթեյանը «Մերսեդես Բենց CLS 350» մակնիշի 64 ՕՕ 005 պետհամարանիշի ավտոմեքենան վաճառել է Գրիգոր Խաչատրյանին, ով պայմանագրի առարկան փաստացի ընդունել է և ամբողջությամբ վճարել է պայմանագրի գինը: Նշված պայմանագրով դրա առարկայի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման պահի վերաբերյալ որևէ պայման նախատեսված չէ: Հետագայում Վարդան Սաղաթեյանի պարտավորությունների կատարումն ապահովելու համար նշված ավտոմեքենայի վրա արգելանք է դրվել:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը և սույն գործի փաստերը համադրելով՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ 02.07.2009 թվականի առուվաճառքի պայմանագրի կնքման պահին գործող օրենսդրությամբ, մասնավորապես՝ վիճելի իրավահարաբերությունը կարգավորող «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքով տրանսպորտային միջոցի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցման պարտադիր պահանջ և նշված պայմանագրով դրա առարկայի նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման պահի վերաբերյալ որևէ դրույթ նախատեսված չլինելու պայմաններում վիճելի ավտոմեքենայի դիմաց վճարում կատարելու պահից ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 507-րդ հոդվածի 1-ին կետի ուժով դրա նկատմամբ ծագել է Գրիգոր Խաչատրյանի սեփականության իրավունքը: Հետևաբար նշված պայմանագրի կնքումից հետո Վարդան Սաղա-

Դատական պրակտիկա

թելյանի պարտավորությունների համար նշված ավտոմեքենայի վրա արգելանք դնելն իրավաչափ չէ, քանի որ արգելանք կարող էր դրվել պարտապահին՝ Վարդան Սաղաթելյանին, պատկանող գույքի վրա, մինչդեռ այդ ժամանակ վեճի առարկա ավտոմեքենան վերջինիս չի պատկանել:

Միաժամանակ Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ սույն գործով «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքի 13-րդ հոդվածի 15-րդ կետով (լրացումը կատարվել է վերոհիշյալ 07.04.2010 թվականի թիվ ՀՕ-36-Ն օրենքով) սահմանված տրանսպորտային միջոցի հաշվառման վկայագիր չներկայացնելը սույն գործի լուծման համար էական նշանակություն չունի, քանի որ նշված հոդվածով մինչև 2010 թվականի հուլիսի 1-ը պետական լիազոր մարմնի տրամադրած տրանսպորտային միջոցի հաշվառման վկայագիրը տրանսպորտային միջոցի սեփականության իրավունքը հավաստող փաստաթուղթ համարելու հանգամանքն ամենևին չի նշանակում, որ մինչև 2010 թվականի հուլիսի 1-ը կնքված տրանսպորտային միջոցի գործարքներից ծագող իրավունքները պարտադիր ենթակա են պետական գրանցման կամ այդ նորմը հետադարձ ուժ ունի, այսինքն՝ դրա գործողությունը տարածվում է նախկինում կնքված պայմանագրերից ծագող հարաբերությունների վրա:

Նշված եզրահանգումը հիմնավորվում է նաև նույն հոդվածի 16-րդ կետով, որի համաձայն՝ այն անձը, որ տրանսպորտային միջոցի սեփականության իրավունք է ձեռք բերել մինչև 2010 թվականի հուլիսի 1-ը և չունի այդ տրանսպորտային միջոցի համար հաշվառման վկայագիր, կարող է 2010 թվականի հուլիսի 1-ից հետո տրանսպորտային միջոցի գրանցման և հաշվառման փաստաթղթեր ստանալու համար սույն օրենքով սահմանված կարգով դիմում ներկայացնել պետական լիազոր մարմին: Այսինքն՝ օրենսդիրը տրանսպորտային միջոցի նկատմամբ սեփականության իրավունք ձեռք բերելու հանգամանքը չի կապել տրանսպորտային միջոցի համար հաշվառման վկայագիր և հաշվառման փաստաթղթեր ունենալու հետ:

Վճռաբեկ բողոքի պատասխանում վկայակոչված վիճելի ավտոմեքենան Գրիգոր Խաչատրյանին հանձնելու պահի վերաբերյալ փաստարկին Վճռաբեկ դատարանը չի անդրադառնում հետևյալ պատճառաբանությամբ.

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 224-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ վերաքննության կարգով բողոքարկման ենթակա գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերն անձը չի կարող բողոքարկել վճռաբեկ դատարանում, եթե նա նույն հիմքերով չի բողոքարկել դատական ակտը վերաքննիչ դատարանում:

Վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացրած իր որոշումներում անդրադարձել է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 224-րդ հոդվածի 1-ին կետի իրավական վերլուծությանը:

Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ անձը չի կարող վերաքննության կարգով բողոքարկման ենթակա դատական ակտը բողոքարկել Վճռաբեկ դատարան որոշակի հիմքերով, եթե նա նույն հիմքերով չի բողոքարկել այն վերաքննիչ դատարան (տես ըստ «Գ-լուր» ՄՊԸ-ի դիմումի ընդդեմ Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիա ինքնակարգավորվող կազմակերպության, ՀՀ ԱՆ Գեղարքունիքի ԳԱՀԿ ծառայության Մարտունի-Վարդենիս տարածաշրջանի բաժանմունքի, երրորդ անձինք Գուրգեն Դարբինյանի, Տիգրան Դարբինյանի, Ֆիրդուս Զաքարյանի և Ժիրայր Գալստյանի՝ պաշտոնատար անձանց օրենքին հակասող ակտերն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 13.02.2009 թվականի թիվ Գ-Գ/0171/02/08 որոշումը):

Սույն գործի փաստերի ուսումնասիրման արդյունքում Վճռաբեկ դատարանն ար-

Դատական պրակտիկա

ձանագրում է, որ վճռաբեկ բողոքի պատասխանում նշված վիճելի ավտոմեքենան Գ-րիգոր Խաչատրյանին հանձնելու պահը վերաքննիչ բողոքում չի վիճարկվել, այսինքն՝ այդ հիմքով Դատարանի վճիռը չի բողոքարկվել վերաքննիչ դատարան, ինչի արդյունքում այն վերաքննիչ դատարանի կողմից քննության առարկա չի դարձվել: Հետևաբար վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ այդ փաստարկը չի կարող քննության առարկա դառնալ նաև վճռաբեկ դատարանում:

վճռաբեկ բողոքի պատասխանում նշված մյուս փաստարկները հերքվում են վերոնշյալ պատճառաբանություններով:

Այսպիսով, վճռաբեկ բողոքի հիմքի առկայությունը վճռաբեկ դատարանը համարում է բավարար՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 227-228-րդ հոդվածների ուժով վերաքննիչ դատարանի որոշումը բեկանելու համար:

Միաժամանակ վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ սույն գործով անհրաժեշտ է կիրառել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 240-րդ հոդվածի 1-ին կետի 6-րդ ենթակետով սահմանված՝ առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտին օրինական ուժ տալու՝ վճռաբեկ դատարանի լիազորությունը հետևյալ հիմնավորմամբ.

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի ողջամիտ ժամկետում իր գործի քննության իրավունք: Սույն քաղաքացիական գործով վեճի լուծումն էական նշանակություն ունի գործին մասնակցող անձանց համար: վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ գործը ողջամիտ ժամկետում քննելը հանդիսանում է Կոնվենցիայի նույն հոդվածով ամրագրված անձի արդար դատաքննության իրավունքի տարր, հետևաբար, գործի անհարկի ձգձգումները վտանգ են պարունակում նշված իրավունքի խախտման տեսանկյունից: Տվյալ դեպքում, վճռաբեկ դատարանի կողմից ստորադաս դատարանի դատական ակտին օրինական ուժ տալը բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից:

Առաջին ատյանի դատարանի վճռին օրինական ուժ տալիս վճռաբեկ դատարանը հիմք է ընդունում սույն որոշման պատճառաբանությունները, ինչպես նաև գործի նոր քննության անհրաժեշտության բացակայությունը:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 240-2412-րդ հոդվածներով՝ վճռաբեկ դատարանը

Ո Ր Ո Շ Ե Ց

1. վճռաբեկ բողոքը բավարարել: Բեկանել ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 09.09.2011 թվականի որոշումը և օրինական ուժ տալ Երևանի Էրեբունի և Նուբարաշեն վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի 31.05.2011 թվականի վճռին:

2. Ալբերտ Ամիրյանից հօգուտ Հայաստանի Հանրապետության բռնագանձել 20.000 (քսան հազար) ՀՀ դրամ՝ որպես վճռաբեկ բողոքի համար վճարման ենթակա և վճռաբեկ դատարանի 16.11.2011 թվականի որոշմամբ հետաձգված պետական տուրքի գումար:

3. Որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից, վերջնական է և ենթակա չէ բողոքարկման:

ՓԵՏՐՎԱՐ 2012 Ձ (161)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

55

RESUME

IMPROVEMENTS IN THE WORK OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES RELATED TO ENSURING RESPECT FOR HUMAN AND CITIZENS' RIGHTS AND FREEDOMS

AREG BALASANYAN
*POST-GRADUATE STUDENT OF THE INSTITUTE OF PHILOSOPHY,
SOCIOLOGIES AND RIGHT OF NAN OF THE RA*

The work of law enforcement agencies in the area of ensuring human and citizens' rights and freedoms as well as the need for improving their performance in this field remain in the spotlight of the Armenian society.

Some of the issues requiring in-depth consideration in this regard include the improvement of the conditions of service, technical conditions and problems of financing.

We believe that to address these issues it is necessary to:

1. Provide the latest equipment to and stabilize the financial situation of law enforcement agencies;
2. Introduce a system for public review of those activities of officials that are aimed at upholding law.
3. Improve the conditions of citizens' audiences at law enforcement agencies.

GATHERING AND ADMISSIBILITY OF CROSS-BORDER EVIDENCE IN THE EUROPEAN UNION

LYUDVIK DAVTYAN
*PhD IN LAW,
INTERNATIONAL VISITING RESEARCHER
FORENSIC SCIENCE INSTITUTE OF THE FACULTY OF LAW
AND CRIMINAL SCIENCES OF LAUSANNE UNIVERSITY
LAUSANNE, SWITZERLAND*

The key subject of the article is the international co-operation in the EU addressed at gathering of cross-border evidence in criminal matters and its admissibility. The author discusses the current procedures of evidence gathering such as the procedure of mutual legal assistance in criminal matters and the mechanism of judicial co-operation based on mutual recognition regime. It is indicated that the most recent developments of the EU obviously show its intention to replace the traditional instruments of mutual legal assistance by the modern mutual recognition regime of

RESUME

judicial co-operation in criminal matters.

The author argues that the concept of free movement of evidence is not compatible for criminal proceedings from the perspective of defence rights and the principle of fair trial, because the application of mutual recognition should lead to per se acceptance of issued evidence and mandatory recognition their admissibility without certain preconditions. The principle of mutual recognition only provides the geographical-territorial movement of evidence without taking into account the admissibility issues.

The author concludes that the evidence gathering regime based on the mutual recognition principle can serve as an effective means of judicial co-operation and should provide guarantees for defence rights and fair trial, if the EU Member States share common minimum rules of admissibility for each type of evidence.

SOME PROBLEMS OF QUALIFICATION OF MURDERS INTERFACED TO ROBBERY

EDGAR BORYAN

*POST-GRADUATE STUDENT OF THE
RUSSIAN-ARMENIAN (SLAVONIC) STATE UNIVERSITY*

Article is devoted the decision of some problem questions, that arising during qualification of a premeditated murder, interfaced to armed assault. The author offers an optimum solution of the given problem, being based on rules of the competition of norms, mostly the competition of a part and whole and on the justice principle.

ՓԵՏՐՎԱՐ 2012 Ձ (161)

ՊԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

57

Թեւավոր խոսքեր

Աշխարհը մի հայելի է, և այն յուրաքանչյուրին վերադարձնում է նրա սեփական պատկերը:

ՈՒ. ԹԵՔԵՐԵՅ

Իր նկատմամբ հավատը ինչ-որ գեղեցիկ բան է, քանի որ դա իր ընդունակությունները գիտակցող մարդու հատկանիշ է:

Թ. ՀՈՔՍ

Ինչ էլ որ մտածեն քո մասին, կատարիր այն, ինչը դու համարում ես արդարացի: Հավասարապես անտարբեր եղիր թե պարսավանքի և թե գովասանքի նկատմամբ:

ՊՅՈՒԹԱԳՈՐԱՍ

Ինքնին լինելու ձգտումը հաջողություն ունենալու միակ միջոցն է:

ՍՏԵՆԴԱԼ

ՓԵՏՏՎԱՐ 2012 2 (151)

ՂԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

58

ԻՐՏԵԿ

ՀՀ ԳՈՐԾՈՂ ՕՐԵՆՍԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՁԵՐ ՀԱՍՏԱԿԱՐԳԻՉՆԵՐՈՒՄ

«ԻՐՏԵԿ» իրավական տեղեկատվական-որոնողական համակարգը Հայաստանի Հանրապետությունում օրենքների և այլ իրավական ակտերի ամենալիարժեք համակարգն է, որում ընդգրկված են ավելի քան 40000 իրավական ակտեր՝

- * ՀՀ Սահմանադրությունը, ՀՀ օրենքները և օրենսգրքերը,
- * ՀՀ նախագահի նորմատիվ հրամանագրերն ու կարգադրությունները,
- * ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումները,
- * ՀՀ կառավարության և վարչապետի որոշումները,
- * ՀՀ կենտրոնական բանկի նորմատիվ ակտերը, ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարության, ՀՀ պետական եկամուտների նախարարության և մյուս գերատեսչությունների կողմից ընդունված նորմատիվ ակտերը:

Ակտերը տրված են մինչ այսօր նրանցում կատարված փոփոխություններով և լրացումներով: Տրված են նաև ակտերի ժամանակային տարբերակները:

Համակարգում ընդգրկված են ՀՀ օրենսդրության մեջ կիրառվող ավելի քան 9000 հասկացություն պարունակող ՀՀ-ում համակարգչային միակ իրավաբանական ու տնտեսագիտական բացատրական բառարանները:

Իրավական տեղեկատվական կենտրոն, հեռ. 52-79-50 URL: www.IRTEK.am
Երևան, Արվյան 36 ֆաքս. 56-90-85 E-mail: info@IRTEK.am